

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra ruského jazyka a literatury

Hřebčiny v Pardubickém kraji jako turistická atrakce
Bakalářská práce

Autor: Sabina Roztočilová
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Cizí jazyky pro cestovní ruch: anglický jazyk, ruský jazyk
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Půža Ph.D.
Oponent práce: Ing. Daniela Mandřáková

Pardubice

2021

Zadání bakalářské práce

Autor: Sabina Roztočilová

Studium: P18P0376

Studijní program: B7310 Filologie

Studijní obor: Cizí jazyky pro cestovní ruch - anglický jazyk, Cizí jazyky pro cestovní ruch - ruský jazyk

Název bakalářské práce: **Hřebčiny v Pardubickém kraji jako turistická atrakce**

Název bakalářské práce AJ: Stud Farms in Pardubice Region as a Tourist Attraction

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat tradicemi chovatelství koní v Pardubickém kraji s přihlédnutím k nejvýznamnějším hřebčínům jako jsou Kladruby nad Labem a Slatiňany. Práce se bude zaměřovat na historii a současnost popisovaných území a na turistický potenciál po zařazení hřebčína Kladruby nad Labem na seznam UNESCO.

BUŠTA, Jaroslav, Michal KONEČNÝ a Radek RYŠAVÝ. *Zámek Slatiňany. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2015. ISBN 978-80-905871-3-7.*

GREGOR, Dalibor a Milan VÍTEK. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem: National stud farm at Kladruby nad Labem. Opava: Dalibor Gregor, 2012. ISBN 978-80-904692-6-6.*

ROZEHNAL, Vladimír a Zdenka ROZEHNALOVÁ. *Po Čechách stezkami ušlechtilých koní. Pardubice: Lukáš Zeman - E-smile.cz, 2019. Města Pardubického kraje (a Východních Čech). ISBN 9788088050070.*

Garantující pracoviště: Katedra ruského jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Půža, Ph.D.

Oponent: Ing. Daniela Mand'áková

Datum zadání závěrečné práce: 17.12.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma hřebčiny v Pardubickém kraji jako turistická atrakce vypracovala pod vedením Mgr. Miroslava Půži Ph.D. samostatně a použila jsem uvedené prameny a literaturu.

V Pardubicích dne 1.5.2021

Sabina Roztočilová

Anotace

ROZTOČILOVÁ, Sabina. Hřebčiny v Pardubickém kraji jako turistická atrakce. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 54 s. Bakalářská práce.

Práce se bude zabývat tradicemi chovatelství koní v Pardubickém kraji s přihlédnutím k nejvýznamnějším hřebčinům, jako jsou Kladruby nad Labem a Slatiňany. Práce se bude zaměřovat na historii a současnost popisovaných území a na turistický potenciál po zařazení hřebčína Kladruby nad Labem na seznam UNESCO.

Klíčová slova: starokladrubský kůň, cestovní ruch, hřebčín, UNESCO

Annotation

ROZTOČILOVÁ, Sabina. Stud Farms in Pardubice Region as a Tourist Attraction. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2021. 54 pp. Bachelor Degree Thesis.

This thesis deals with horse breeding traditions in Pardubice region and its renown stud farms of Kladruby nad Labem and Slatiňany. The thesis focuses on the history and the present of described areas and on the tourism potential after inscribing a National Stud at Kladruby nad Labem on the UNESCO World Heritage List.

Keywords: the Kladruber, tourism, stud farm, UNESCO

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucímu této práce Mgr. Miroslavu Půžovi Ph.D. za veškerou pomoc během psaní bakalářské práce, dále Martinu Glaserovi, který mi poskytl nejen materiály, ale i setkání a kontakty, které mi byly nápomocné v průběhu zpracovávání této práce. Dále PharmDr. Tereze Machové a Janě Ryvalové za poskytnutí cenných rad a informací. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat rodině a nejbližší přítelkyni za podporu a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	- 8 -
TEORETICKÁ ČÁST	- 10 -
I. HISTORIE CHOVU KONÍ	- 10 -
1. <i>Vztah koně a člověka po staletí</i>	- 10 -
2. <i>Chov koní na území České republiky</i>	- 11 -
3. <i>Hřebčín</i>	- 14 -
4. <i>Starokladrubský kůň</i>	- 15 -
5. <i>Starokladrubský kůň za hranicemi</i>	- 18 -
II. NÁRODNÍ HŘEBČÍN KLADRUBY NAD LABEM	- 21 -
1. <i>Koně na Pardubicku – Národní hřebčín Kladruby nad Labem</i>	- 21 -
2. <i>Turistický potenciál krajiny pro chov koní</i>	- 26 -
3. <i>Stavební obnova historických stájových dvorů UNESCO</i>	- 29 -
4. <i>Stavby areálu hřebčína v Kladrubech nad Labem</i>	- 30 -
III. HŘEBČÍN A ZÁMEK SLATIŇANY	- 32 -
1. <i>Hřebčín Slatiňany</i>	- 32 -
1. <i>Zámek Slatiňany</i>	- 35 -
2. <i>Rekonstrukce zámku a zámeckého parku 2017–2020</i>	- 36 -
3. <i>Hipologické muzeum</i>	- 37 -
4. <i>Objekty zámku a hřebčína Slatiňany</i>	- 39 -
PRAKTICKÁ ČÁST	- 42 -
<i>Krajina pro chov koní – Po Pernštejnově koňské pouti</i>	- 42 -
<i>Náplň programu zájezdu</i>	- 43 -
<i>Časový harmonogram zájezdu Po Pernštejnově koňské pouti</i>	- 45 -
27.8.2021 - <i>Příjezd a návštěva Slatiňan</i>	- 46 -
28.8.2021 – <i>Den v Kladrubech nad Labem</i>	- 51 -
29.8.2021 – <i>Závěrečný sportovní den</i>	- 54 -
<i>Organizace zájezdu</i>	- 59 -
ZÁVĚR	- 60 -
TIŠTĚNÉ ZDROJE	- 61 -
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	- 63 -
ÚSTNÍ SDĚLENÍ	- 70 -

Úvod

Pardubický kraj může být ve srovnání s jinými turisticky významnými kraji České republiky poněkud neprávem považován za nepříliš atraktivní. Ve světě koňských nadšenců, nejen těch českých, je však spatřován jako ohnisko tradičního chovu starokladrubského koně, dostihového sportu a také rekreace s těmito ušlechtilými zvířaty. Ta si svůj obdiv získala již před mnoha staletími. Poté, co byl Národní hřebčín v Kladruzech nad Labem zapsán na seznam světového dědictví UNESCO, významně stoupla návštěvnost kraje a jeho jménu je tak i v mezinárodním kontextu věnována stoupající pozornost. Hřebčín je skutečným kulturním dědictvím, které důstojně reprezentuje naši zemi, i proto bylo jednou z priorit porevoluční doby dosáhnout jeho uvedení na seznam světového dědictví. Jedinečná krajina této památky má přímo unikátní hodnotu na našem území. Také ve srovnání s hřebčínou někdejší rakousko-uherské monarchie je hřebčín v Kladruzech nad Labem a jeho poloha ojedinelou institucí nadnárodního charakteru s mimořádným významem, tradicemi a historií. Turisté ze všech koutů světa se každoročně sjíždí na proslulý steeplechase závod Velká pardubická a jejich cesta většinou pokračuje návštěvou místních hřebčínů a krajiny kolem nich.

Téma s názvem „**Hřebčiny v Pardubickém kraji jako turistická atrakce**“ bylo zvoleno z toho důvodu, aby se bohatá historie českého chovatelského unikátu a jeho domovských hřebčínů dostala více do povědomí a získala větší pozornost, a to nejen u milovníků koní. Klade si za cíl inspirovat zájemce k výletům do zmiňované krajiny a motivovat k poznání jejich nevšedních kulturních památek a poukázat na významnost pardubických hřebčínů, jejichž tradice sahá do počátku 16. století.

Bakalářská práce uvádí, kdy a jak došlo k prvnímu setkání člověka a koně, jaká byla jeho úloha ve společnosti dříve a jaká je dnes. Seznamuje čtenáře s historií chovu koní na území dnešní České republiky, jaké postavení a hodnotu koně v českých zemích v minulosti měli. Uvádí příchod přelomového zemského chovu, jenž zcela změnil strategii chovu koní, a zmiňuje jeho kolísavý průběh v následujících staletích. Definiuje a odlišuje pojmy „hřebčín“, „hřebčinec“, „hřibárna“ a uvádí jejich hlavní funkce. Dále se věnuje tématu starokladrubského plemene, jeho vývoji, původu, charakteristickým rysům a liniím, ve kterých se starokladrubský kůň vyvíjel. V rámci cestovního ruchu je nutno zmínit, jaké postavení má starokladrubský kůň v zahraničí, na což poukazuje kapitola Starokladrubský kůň za hranicemi. Zmiňuje také významné zahraniční návštěvy přijaté v Národním hřebčínu v Kladruzech nad Labem. Práce dále objasňuje okolnosti daru k příležitosti svatby britského prince Williama a jeho snoubenky Catherine. Soustředí se na historii Národního hřebčína, jež např. neminul rozlehlý požár a

kompletní vyhoření stájí. Zmiňuje i hlavní pracoviště hřebčína, jejich založení, charakter a funkce. Práce poté pojednává o významu hřebčína v souvislosti s jeho zapsáním na seznam světového dědictví UNESCO, včetně prvků jeho výjimečnosti. Dále specifikuje postupy stavebních úprav a rekonstrukcí, které byly před zapsáním provedeny, popisuje významné stavby hřebčína.

V další části se zabývá historií a vznikem hřebčína ve Slatiňanech a s ním spojeným věhlasným rodem Auerspergů. Uvádí příčiny zániku linie starokladrubskeho vraníka a její následnou obnovu. Popisuje významnou památku města Slatiňany, jeho zámek, který prošel rozsáhlou rekonstrukcí v letech 2017–2020. Předkládá i další objekty slatiňanského zámku, ke kterým patří např. Kočičí hrádek, Švýcárna a Výcvikové středisko v Heřmanově Městci.

V praktické části se práce zaměřuje na turistický produkt ve formě organizovaného zájezdu cestovní kanceláře, která nabízí kompletní služby v rámci tří dnů strávených v „krajině koní“. Uvádí specifika zájezdu a jeho hlavní program. Třídenní pobyt začíná ve městě Slatiňany, kterému bude věnován první den, druhý den navazuje návštěvou hřebčína v Kladrubech nad Labem a poslední den zájezdu proběhne návštěva Dostihového závodiště Pardubice a stájového areálu Apolenka ve Spojile. Závěrem stanoví organizační strukturu celého zájezdu.

Teoretická část

I. Historie chovu koní

1. Vztah koně a člověka po staletí

V období mladší doby kamenné, konkrétně před 5000–6000 lety, došlo k jedné z prvních domestikací koně v oblasti eurasijské stepi. Způsob a období, v kterém přesně k tomuto procesu došlo, je ale těžké určit.

Úloha koní se po staletí velmi měnila. Zpočátku mezi člověkem a koněm dominoval vztah lovec–kořist. Sloužil jako zdroj potravy a oděvu pro naše předky. Jeskynní malby, které jsou dnes k dohledání na území Francie a Španělska, dokládají, že stáda byla zaháněna na útes. Při pádu dolů se zvíře buď zabilo, nebo zranilo a bylo tak jednodušší jej ulovit (Edwards, 2008 s. 12).

Za jiný způsob lovu koní lze považovat zaměření se na hříbata a březí klisny. To byl totiž vždy nejslabší článek stáda, proto bylo snadné je ulovit. Klisny byly po nějakou dobu chovány člověkem, aby zplodily hříbě a byly zabity až ve stavu nouze o potravu. Zmíněné postupy se dají považovat za prvopočátky zdomácnění koní (Lerche, 1959, s. 7).

Zvířecí maso ale v tehdejších podmínkách dlouho nevydrželo. Maso se uchovávalo nejlépe ve studenějších obdobích, i tak ale pouze pár dní. Předci si koně postupně zdomácnili, čímž měli lepší přístup ke koňskému masu jako k potravě, měli ho více a častěji na dosah. Později se začala využívat jejich obrovská síla. Jako jedny z prvních zvířat byli oceňováni za svou rychlost, vytrvalost a sílu, díky které se lišili od jiných domestikovaných zvířat. Obrovskou výhodou koní jsou jejich výjimečně vyvinuté smysly. Díky dokonalému sluchu byli schopni slyšet blížící se nebezpečí mnohokrát lépe než člověk, zorné pole, které je větší než 180 stupňů, jim pomáhalo v lepší orientaci v prostoru. V neposlední řadě díky svému obdivuhodnému čichu vycítili vodu na stovky metrů daleko a spolu se sluchem vždy perfektně rozpoznali blížící se šelmu (Národní hřebčín Kladruby nad Labem, 2021).

Velkou úlohou byla v tehdejší době pomoc při dobývání území a vytváření nových říší. Na koních lidé nejen jezdili, ale zapřáhali za ně válečné vozy s vojáky. Tím, že se do vozu zapřáhlo více koní, se zvýšila efektivita a snížila únava zvířat. Jelikož se díky koňské síle lidé dostali na nová místa, otevřely se tak nové cesty a příležitosti pro obchod se zbožím (Edwards, 2008 s.13). Byli zároveň neodmyslitelnou součástí pro práci na polích, kde pomáhali orat a sklízet úrodu. S postupným vývojem modernějších strojů, poháněných silou motoru, se poslání

koní změnilo, a to v takové, jaké ho známe dnes – společníci. V současné době jsou to již naši partneři, vykonávající zájmovou činnost. Lidé nadále využívají výhod, kterými kůň disponuje. Za velmi prospěšnou činnost, prováděnou právě pouze díky těmto zvířatům, považují hipoterapii, jež pomáhá lidem s pohybovými poruchami. Jiným odvětvím, které je dnes rozšířené po celém světě, je využití koně ke sportovním účelům. Koně procházeli procesy šlechtění, aby se jejich víceúčelovost znásobila, a byli tak výbornými skokany, dostiháky či drezurními koňmi (Edwards, 2008, s. 12-13).

2. Chov koní na území České republiky

Chov koní má na území dnešního českého státu obrovský význam a tradici již dlouhá staletí. Koně zpočátku, již v 9. století, sloužili jako pomocná síla při pracích, kde ta lidská už nestačila. Každá společenská třída měla pro koně jiné uplatnění. Šlechtici využívali koně jako dopravní prostředek, pro lovectví nebo jako způsob zábavy ve formě honů a štvanic. Sedláci je potřebovali na obdělávání půdy, orbu či výpomoc v lese (ASCHK, 2021).

Jak bylo již zmíněno, koně byli využíváni jako tažná síla a toto využití bylo klíčové v dalším rozvoji chovu koně na našem území. Na místě dnešního Staroměstského náměstí vznikla okolo roku 850 tržnice, na kterou bylo potřeba dovážet veškeré produkty na prodej. Koně se tak stali skvělým prostředkem pro zásobování. Koně postupně nabývali na své důležitosti, zejména v Praze, která byla spojnicí západu s východem a severu s jihem, jinými slovy byla považována za centrum obchodního ruchu. Díky raně středověkému dokumentu Raffelstettský celní řád se dovídáme, že koně byli jedním z nejčastěji vyváženým artiklem z Čech (Dušek et al., 1992, s. 6). „Podle uvedeného celního tarifu bylo za dovoz hřebce do Bavorska zapláceno clo ve výši 1/3 a za klisnu 1/12 zlatého solidu (Solidus byl zlatou římskou mincí o hmotnosti 4,55 g: tato mince přežívala o po rozpadu Říše římské).“ (tamtéž, 1992, s. 7)

S příchodem feudalismu se požadavky na koně postupně měnily. Jejich využití by se dalo rozdělit na válečné, parádní (pro účel slavnostních ceremonií), soumarské a pracovní. Nadále se také využívali jako pomocná síla v zemědělství a hospodářství.

Typ koně se rozlišoval tím, za jakým účelem byl upotřebován. Koně ceremoniální museli být mohutní, zároveň dostatečně ušlechtilí, aby vypadali reprezentativně pro svého vůdce. Kůň byl jakýmsi zdobícím prvkem rytíře, musel být řádně opečovávaný. Lovečtí koně mívali vyšší výcvik, byli hbití a rychlí, jelikož tyto hony a štvanice sloužily jako příprava na

boje. Váleční koně byli zpravidla hřebci, kteří jsou přirozeně mohutnější a silnější než valaši či klisny. Funkce koně jako válečného pomocníka, společníka a ozdoby při slavnostech začala ztrácet na své důležitosti a přicházelo období novověku, renesance a také nového postavení koně ve společnosti.

Na rozdíl od středověkého období, kdy v Čechách byli koně všelijakého rázu, období novověku s sebou přineslo tzv. zemský chov (tamtéž, 1992, s. 9-10, 12-13). „*Zemský chov je souhrnné označení pro chovy koní v naší zemi kromě chovů státních ústavů pro chov koní. Patří sem tedy chov koní jednotných zemědělských družstev a státních statků.*“ (Lerche, 1959, s. 46) Pro určitou oblast Čech byl typický chov jiných plemen koní. Východní Čechy se specializovaly na teplokrevné koně, kteří byli výbornými pomocníky v odvětví hospodářství. Jižní Čechy vynikaly koňmi tažnými, kteří v sobě měli velkou část krve západních koní, tudíž byli skvělou silou pro těžké práce.

Zemský chov zaznamenal lehký úpadek po třicetileté válce, jelikož velké množství bitev probíhalo právě na našem území, počet koní klesal a bylo potřeba importovat koně ze sousedních států. Zároveň lidé začali více tento domácí chov upřednostňovat, jelikož zemský chov sklízel mnohem větší úspěchy díky svým domácím prostředkům a materiálům. V 17. a 18. století se hojně využívali koně italsko-španělského původu (dnes starokladrubští), jejichž hmotnost dosahovala větších rozměrů. Byli tak vhodnými adepty na zapřahání do povozů a kočárů jak pro hospodářské práce, tak pro ceremoniální účely. Na tyto slavnostní koně byly postupně vyžadovány nároky na barvu srsti a ušlechtilost, v důsledku čehož vznikala plemena s ojedinělými zbarveními. Mezi oblíbené patřili například koně hermelíni, jejichž barva připomínala královskou kožešinu.

18. století zaznamenalo význačný pokrok v zemském chovu. Císař Karel VI. nařídil zákaz vývozu koní z českých zemí za účelem posílení domácí produkce. Dcera císaře Karla VI. Marie Terezie výrazně přispěla k rozvoji chovu českých koní. (Dušek et al., 1992, s. 13,14). „*Byly to předpisy z r. 1755 o dosažení remontů, z r. 1756 o zlepšení chovu koní, z r. 1753 patent k zavedení jednotného vedení chovu koní; říše byla rozdělena na menší chovatelské oblasti.*“ (tamtéž, 1992, s. 14) Za vlády Josefa II. docházelo k dalším předpisům a nařízením ve prospěch domácího chovu koní s větším důrazem na hřebce. Jim byla udělována větší pozornost. Bylo vytvořeno bezplatné připouštění, stanovily se jasné podmínky pro zapsání hřebce do plemenné knihy. Jejich symbolem byl výžeh (označení žhavým železem na srsti koně).

Počet hřebčinců exponenciálně rostl, na přelomu 17. a 18. století bylo na českém území 549 plemenných hřebců v 136 hřebčích stanicích (tamtéž, 1992, s. 15-16). V roce 1795 byl vytvořen hřebčín s chovem lipického koně v Havransku u Poděbrad a o 5 let později také

hřebčín v Nemošicích u Pardubic s chovem koně kladrubského (starokladrubského). Oba tyto hřebčiny byly později zrušeny. Přesto v 19. století chov koní v Čechách vzrostl za podpory státu, který půjčoval či kupoval chovné klisny pro stanice a remonty (mladí koně ve výcviku), které procházely výcvikem, aby se z nich stali vojenští koně.

Po vzniku Rakouska-Uherska se chov koní v roce 1867 rozdělil na různé oblasti. Do hřebčínů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dodávaly pouze hřebčiny v Radovci, v Bukovině a v Piberu v Rakousku. Důvodem byl typ hřebců, kteří v těchto stanicích byli chováni. Koně zde nebyli tak mohutní, tudíž v té době pro české země bylo ideální odebírat hřebce jemnějšího rámce z těchto hřebčínů. Toto rozhodnutí mělo zároveň za výsledek přemnožení koní nevhodných pro práci v zemědělství. Zušlechtováním těchto koní docházelo k tomu, že koně byli užší, drobnější, náchylnější k nervozitě, stresu a větší živosti, tudíž naprosto nevhodnými pro těžkou práci. Byl tedy znovu otevřen import mohutnějších koní ze zahraničních stanic.

Opětovné úbytky v chovu přišly po první světové válce, kdy většina chovných koní byla potřeba do vojenských zásahů. Stav klisen došel k počtu minimálnímu, počet hřebců byl také velmi omezený, nejen z důvodu využití při bitvách, ale zahraniční hřebčín Radovec již nebyl schopen hřebce do místních stanic dodávat. Po čase úplně přestaly hřebčiny Radovec a Piber přivážet hřebce do českých zemí. Čechy s tímto faktem musely nějak naložit a začít produkovat a hospodařit s vlastním materiálem. Až v roce 1919 bylo rozhodnuto, že v místním hřebčíně v Kladrubech nad Labem vznikne produkce teplokrevných koní za účelem zemského chovu. Chovatelství potřebovalo okamžitou obnovu. Jakmile to bylo možné, koně začali být opět dováženi a odchováni nejčastěji v Kladrubech.

Některým klisnám s vyšším potenciálem a větší chovatelskou hodnotou bylo umožněno zprostit je vojenské povinnosti a byly zapsány do plemenné knihy. Byla zakládána družstva a spolky pro chov koní, vše pro to, aby chov znovu nabyl své významnosti (Lerche, 1959, s. 19-20, 22-23).

V období po roce 1945 se počet koní výrazně snížil. V České republice byly zachovány hřebčiny v Kladrubech nad Labem a v Albertovci. Přesto se některé instituce začaly rozvíjet, jako například hřebčárny pro odchov mladých koní. Po roce 1990 se postupně vlastnictví zemských chovů a hřebčínů přesouvalo do soukromé sféry. Tato situace trvá doposud (Regner, 2009, s. 47).

Je až neuvěřitelné, jak zásadní roli kůň v historii člověka sehrál. Vytvořil si zcela výjimečné a odlišné postavení od jiných zvířecích společníků člověka. Jeho využití se dotklo nemalého množství činností, ve kterých byl člověk jen malým pánem, a síla a mohutnost tohoto zvířete byla nepostradatelná (Dušek et al., 1992, s. 17-18).

3. Hřebčín

„Každý stát má pro zlepšování svého chovu koní zvláštní ústavy pro jejich chov. Podle úkolů, které mají, rozeznáváme tři druhy ústavů pro chov koní. Jsou to hřebčiny, hřebčince a hřebárny.“ (Lerche, 1959, s. 30) Nejprve je zapotřebí rozlišit tyto tři pojmy.

Za hřebčiny jsou považovány instituce, jejichž hlavním úkolem je chov koní s vysokým potenciálem za účelem pozdvižení zemského chovu. Probíhá zde také odchov hříbat, tím pádem i klisen (Lerche, 1959, s. 30). Hřebčince jsou ústavy, zaměřující se také na chov koní, ale na rozdíl od hřebčinů za účelem plemenitby. Nachází se zde tedy primárně hřebci, kteří podstupují výchovné tréninky, aby se z nich stali koně s co největším potenciálem vhodným pro zapsání do plemenné knihy (tamtéž, 1959, s. 39). Hřebčiny mohou být také spojovány s hřebárnami. Mohou se zde vyskytovat také připouštěcí stanice (Regner, 2009, s. 48). Jak již název napovídá, hřebárny jsou místa, kde se lidé zabývají výhradně odchovem, výcvikem a péčí o hřebata, aby jim byly poskytnuty služby nejvyšší kvality, a měla tak co nejvyšší hodnotu. Hřebata zde zpravidla pobývají do věku tří let, poté jsou přesunuty na další výcvik do hřebčinů nebo soukromých institucí (Hřebárna, 2018).

Výskyt prvních hřebčinů byl zaznamenán již kolem 16. století. Vznik těchto zařízení byl neodmyslitelný, neboť koně tvořili obrovskou součást lidského života v odvětví zemědělství, dopravy, vojenství či oficiálních slavnostních událostech. Jejich chov byl tedy považován za nezbytný a hřebčiny byly místem pro jejich uchovnění a jistotou kvality jejich výcviku (Adamec et al., 2018, s. 42).

Hřebčiny nejsou místem pouze pro hřebce, jak by se na první pohled mohlo zdát. Chovají se zde také plemenné klisny, které jsou přiřazovány k jednotlivým hřebcům, kterým se říká pepiniéři. Pepiniér je plemenný hřebec, jehož cennost stoupá k těm nejvyšším, v některých stájích je takový hřebec pouze jeden a stává se hlavním plemeníkem hřebčina. Tím, že se takový hřebec dále rozmnožují, vzniká tzv. kmen plemeníků. Tito plemenní hřebci jsou pak označováni římskými číslicemi za svým jménem.

Tyto ústavy se zabývají primárně mladými hřebci, kteří po dovršení jednoho roku a složení výkonnostních zkoušek odchází do hřebčinců, kde jejich výcvik pokračuje. Někteří zůstávají i po jednom roce a jsou využíváni pro dostihové účely, jako tomu je například v hřebčinu Napajedla (Lerche, 1959, s. 30).

Význam hřebčinu není pro nás pouze chov ušlechtilých koní, ale slouží jako památková lokalita, která s sebou nese svou vlastní historii. Mezi materiální dědictví patří nejen stavební komplexy a krajiny, které je obklopují, ale také koňské povozy, kočáry či postroje.

K nemateriálnímu dědictví tak patří péče o koně, jejich odchov a výcvik. Tím nejdůležitějším prvkem dědictví je samotný kůň, který po staletí procházel procesy vývoje a výcviku za účelem co nejkvalitnější přípravy pro služby lidské potřeby. V České republice je kůň, konkrétně starokladrubský uznán jako kulturní památka naší země.

Zrod hřebčínů se většinou uskutečňoval na místech s nižší ekonomickou úrovní, kde byli lidé zasvěceni pouze práci se zvířaty, proto tak vznikla osobitá „kultura hřebčínů“, specifická svým způsobem života v obklopení těchto zvířat (Adamec et al., 2018, s. 43).

4. Starokladrubský kůň

Stejně jako podmínky pro život jsou v různých koutech světa odlišné, tak i kůň nebude mít pouze jednotný druh. V chladnějších oblastech se lépe adaptuje kůň mohutnějšího rámce, větších rozměrů, naopak v oblastech horka by koně tohoto typu nebylo možné chovat. Proto existují různá plemena koní (Lerche, 1959, s. 56). Plemeno je tedy skupina koní se shodnými morfologickými i fyziologickými vlastnostmi. Starokladrubský kůň je jedním z nich (Regner, 2009, s. 55).

Koně lze rozdělit do skupin z několika hledisek. Z hlediska původu patří starokladrubský kůň do skupiny východních plemen, jinak se jim také říká plemena orientální či teplokrevná. Jsou perfektními zvířaty pro jezdecký sport nebo jako tažná síla. Mimo jiné se zde řadí také český teplokrevník, fríský kůň, lipický kůň aj. Podskupinou koní orientálního typu jsou plemena se starošpanělskou a staroitalskou krví, kam právě zmiňovaný starokladrubský kůň patří. (Regner, 2009, s. 55-64).

Plemeno starokladrubského koně vzniklo jako spojení prvků koně staroitalského a starošpanělského, jejichž chov byl soustředěn ve vyspělejších státech západní a jižní Evropy, převážně na Apeninském a Pyrenejském poloostrově. Jejich největší rozmach přišel na konci 18. století, kdy se tento druh začal rozšiřovat do Evropy, tím se dostal i k nám, postupně do hřebčína Kladruby nad Labem, který v současné době působí jako hlavní půda pro koně tohoto plemene (Lerche, 1956, s. 11).

Díky svým kořenům je plemeno velmi statné, odolné, a přestože nevyniká vysokou rychlostí, jeho vytrvalost je pravým opakem. Koně těchto původů museli trpět náročné a dlouho trvající válečné boje, proto jsou neobyčejně vytrvalí. Starokladrubák, jak je toto plemeno často nazýváno, je považován za jednoho z nejmohutnějších teplokrevných plemen. Zvíře dosahuje

živé váhy až 680 kg, pro porovnání s anglickým plnokrevníkem, vhodného pro dostihové závody je to o zhruba o 150 kg více (Lerche, 1959, s. 59).

Jeho poznávacím znakem a zároveň také typickým rysem je klabonosá hlava. Krk je dlouhý, klenutý a vysoce posazený, což samo o sobě působí velmi majestátně. U hřebců je krk dominantou celého koně. Je totiž obohacen o tukovou vrstvu, která dodá na objemu krku a tím i na jeho hrdosti a vznešenosti. Kohoutek (nevyšší místo hřbetu koně) bývá méně znatelný. Dříve bývala jeho záď až střechovitého tvaru, z čehož se postupným zušlechťováním podařilo vytvořit mohutnou kulatou záď, na oko působící čistějším a zdravějším dojmem. Kopyta mají pevnou a tvrdou strukturu, jejich chod je ale na rozdíl od jiných plemen výrazně drobný a neprostorný, často je nazýván jako kadencovaný chod (Regner, 2009, s. 65).

Zbarvení těchto koní bylo dříve velmi rozmanité, počátkem 19. století se ale ustálilo na dvě barevné varianty – bílá a vraná.

Historie starokladrubského bělouše sahá ke kořenům vraného hřebce Peppoli, který byl importován z Itálie v druhé polovině 18. století a jehož potomek byl otcem plemenného hřebce jménem General. Z jeho linie se vytvořil kmen *Generale* (50 let hřebčína Slatiňany 1945-1995, 1995). Tento kmen založil hřebec narozený roku 1787 v Kopčanech. Čtyři z jeho potomků byli využíváni v Kladrubském hřebčíně po dlouhé roky a dodnes kmen *Generale* tvoří převážnou většinu plemeníků v Národním hřebčíně Kladruby nad Labem (Lerche, 1956, s. 32, 38).

Druhou linií běloušů je dnes již vymřelá linie *Generalissimus*, založena synem hřebce *Generale* *Generalissimus* v roce 1797. S 21letým mezidobím se tato linie znovu v roce 1941 obnovila a dostala stejný název, pouze s přidaným číslem dvě (50 let hřebčína Slatiňany 1945-1995, 1995). Ve skutečnosti se jedná o tutéž linii, jelikož *Generalissimus* byla pouze vytvořena z linie *Generale* a dostala jiný název. Oba zmíněné kmeny jsou dodnes chovány v hřebčíně v Kladrubech (Lerche, 1956, s. 32).

Další linie, linie plaváka (kůň převážně žluté srsti) Favory, vznikla v Kladrubech nad Labem v roce 1779. Hřebec byl převezen do hřebčína v Lipici za účelem osvěžení zdejší plemenné krve. Díky jeho zakladateli se linie rozšířila do několika hřebčinů, například v Lipici nebo Topolčiankách. Samostatný kmen Favory byl vytvořen až v hřebčíně v Bábolně (město v dnešním Maďarsku) (Lerche, 1956, s. 263-266). Dnes tento kmen spadá pod hřebce bílé barvy. V roce 1951 byl z Bábolny přivezen do Kladrub, tentokrát bělouš kmene Favory, aby byli plemeníci opět rozšířeni o jinou krevní základnu. Svými proporcemi se nejbližší podobá právě starokladrubskému bělouši, tudíž byl postupem času, po několika letech jeho mísení s běloušem, vytvořen jako další z linií starokladrubských běloušů (David, 1987, s. 30). Název

linie Favory bylo opět zdůrazněn v roce 2010, když byl jeden z kladrubských hřebců zmíněného kmene věnován britskému královskému novomanželskému páru jako svatební dar.

Starokladrubský vraník a historie kmene se datuje ke dvěma rokům. 1795 se narodil první hřebec v hřebčíně Rief se jménem Sacramoso. Druhý, se shodným jménem, byl narozen v roce 1800 v kroměřížském hřebčíně olomouckému arcibiskupovi. Jeho linie se zdála být více prosperující a silnější, dodnes jsou jeho hřebci stále působícími (Záliš, 1979, s. 19). Po první světové válce byla z této linie, konkrétně z hřebce Sacramoso Solo, vytvořena samostatná linie Solo. Oba tyto kmene jsou dnes k dohledání nejen v kladrubských hřebčíněch.

O století později byla vytvořena třetí linie starokladrubáka černé barvy. Stalo se tak opět v Itálii, v Římě, kdy se Kladruby rozhodly odsud odkoupit hřebce Napoleone, narozeného roku 1845 (50 let hřebčina Slatiňany 1945-1995, 1995). V Kladrubech byl hřebec připouštěn klisnami kmene Sacramoso pro zpestření linie. Potomci linie Napoleone nevykazovali dostatečný potenciál, jejich klabonos nebyl tak výstižným, kohoutková výška byla větší a chod již nebyl tak výrazným. Linie byla v Kladrubech zachována do roku 1922, kdy zemřel hřebec Napoleone VI. Bylo rozhodnuto dále nepokračovat v jeho zařazení mezi plemeníky. Stal se tak posledním hřebcem, který zakončil tuto linii vraníků v kladrubském hřebčíně (Lerche, 1956, s. 182-184). Linie tohoto typu nevzbuzovala takový obdiv, jelikož nepůsobila dostatečně vyrovnaně. Jeho využití v historii bylo omezeno pouze na slavnostní události například pro zapřažení do kočáru pro účely císařské rodiny. Pro tento záměr byl vhodným plemenem díky své vznešenosti a lesku (Dušek et al., 1992, s. 24).

Velmi významnou akcí, spojovanou se starokladrubským koněm, jsou závody spřežení, pořádané mezinárodně. Koně jsou zapřaženi do vozu, se kterým překonává různé druhy překážek, stanovenými danou disciplínou. Součástí povelu může být jeden kůň nebo kombinace dvou až šestnácti koní. Díky své vyrovnané povaze jsou výbornými pomocníky u městské policie nebo také ve službách hipoterapie při práci s indisponovanými (Plemeno Starokladrubského koně, 2021).

Název starokladrubského koně původně vychází z koně španělského. Jelikož v 1. polovině 19. století se jinde než v kladrubském hřebčíně koně tohoto původu nechovali, byl zvolen název kladrubský kůň. V 20. letech 20. století prosadil prof. František Bílek název starokladrubského koně a od té doby se ve všech odborných literaturách uvádí tento název (Hájek, 2013, s. 123).

Za nejvýznamnější místo chovu starokladrubského koně na území České republiky je nepochybně považován Národní hřebčín Kladruby nad Labem v Pardubickém kraji, jehož počátky chovu můžeme zaznamenat před více než 400 lety. Součástí výše zmíněného hřebčína

je i chovná stanice vraníků ve Slatiňanech u Chrudimi. Další hřebčiny v České republice se již zaměřují na jiná plemena koní. Hřebčín Napajedla spolu s hřebčínem Albertovec a Mimoň dominují chovem anglických plnokrevníků, vhodných zejména pro dostihový sport (Regner, 2009, s. 48-50).

Starokladrubský kůň má značnou popularitu i za hranicemi našeho státu, kam byli někteří jedinci posláni v rámci rozvoje mezinárodních vztahů.

Obrázek č. 1: Starokladrubský vraník. Národní hřebčín Kladruby nad Labem [online]. 2019 [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/jarni-trideni-starokladrubskych-koni-ve-slatinanech>

5. Starokladrubský kůň za hranicemi

Plemeno starokladrubského koně (*Equus bohemicus*) je výsledek práce českých chovatelů. Není to však jediná země, kde se dnes vyskytuje. Soukromé chovatele je možné najít i v zahraničí, kam byli koně prodáni nebo darováni.

Již z počátku jeho vývoje, kolem poloviny 16. století, byl starokladrubský kůň vyvážen do Slovinské Lipice, které dalo vzniknout chovu lipických koní (Současný stav stáda starokladrubských koní v krajině, 2021). Původ těchto koní je velmi podobný starokladrubským, byli využíváni jako koně tažní, kočároví nebo do jezdeckého sportu. Největším rozdílem od starokladrubském je jeho nižší hmotnost a celkově menší rámec (Regner, 2009, s. 64). Svým původem je ale lipický kůň starokladrubskému podobný, má obdobnou stavbu těla, tím pádem při jeho využití v chovu starokladrubáků nedojde k tak

markantní změně zevnějšku koně, ale svou funkci osvěžení krve starokladrubských běloušů splní (Lerche, 1956, s. 262). Jak bylo uvedeno výše, pro zpestření a oživení obou chovů se reprodukce začaly mísit a vzájemně si dodávali plemenný materiál. Jelikož byli dříve k oficiálním slavnostem preferováni koně výjimečného charakteru, starokladrubský kůň zůstal v pozadí, zatímco lipický nabyl většího využití v habsburské monarchii. Tím se současný chov starokladrubáků stal raritou a počet jeho jedinců je mnohonásobně nižší než lipicánů. Jeho četnost se odhaduje zhruba na 1800 koní, což je asi 0,003% veškeré koňské populace na celém světě (Současný stav stáda starokladrubských koní v krajině, 2021).

Hřebčín v Kladrubech nad Labem v současnosti spolupracuje se dvěma zahraničními královskými dvory, kterým dodává své plemenné hřebce.

Jedním z nich je královský dvůr v Dánsku, který se stal obchodním partnerem českého hřebčína roku 1994. Na královský dvůr bylo tehdy převezeno prvních 6 bílých hřebců. Nápad spolupráce vznesl o rok dříve princ Henrik se záměrem koně využít v ceremoniálním záprahu. Mezi požadavky dánského královského dvora patří čistě bílý jednotlivec bez jakýchkoliv barevných odznaků, s perfektní stavbou těla a prostorovými chody. Několikrát ročně navštěvují vybraní zástupci kladrubské stáje a vybírají ty nejlepší nováčky do jejich týmu. Koně jsou jim předváděni ve spřežení, pod sedlem, na ruce, nesmí chybět podrobné veterinární vyšetření. Výběr ideálních koní je pro tyto účely zásadní, jelikož obyvatelé dánského království mají k současné královně Margaret II. velmi pozitivní vztah a prožívají tak ceremoniály s ní spojené naplno. Příležitosti, při kterých jsou bělouši využíváni, jsou například novoroční audience u královny, přijímání diplomatů, výročí v královské rodině, přesun královské rodiny na letní sídlo. Slavnosti jsou tak nejen oficiální událostí, ale i oblíbenou turistickou atrakcí pro návštěvníky.

Švédsko je druhou zemí, které český hřebčín poskytuje plemeníky. Obsedá je královská jezdecká garda, konkrétně trumpetisté. Spolupráce byla navázána v roce 2004 a v království zatím slouží 8 běloušů. Starokladrubský kůň je spolu se shirským koněm jejich jediným dovezeným plemenem využívaným pro tyto účely. Převážná většina se skládá z místních švédských teplokrevníků (Královské stáje, 2021).

V roce 2011, kdy se v Londýně konala svatba prince Williama, vévody z Cambridge a Catherine Elizabeth Middletonové, se Národní hřebčín Kladruby nad Labem rozhodl novomanželský pár obdarovat. Královský pár měl obdržet pětiletého hřebce z linie *Favory*, která je jednou z čistokrevných linií starokladrubského koně, *Favory Alta XII*. Byla to vhodná příležitost jak nejen Českou republiku, ale také samotný hřebčín zviditelnit, udělit mu světovou pozornost a zároveň rozšířit chov tohoto plemene v dalších královských dvorech. Královský

pár si dar nevyzvedl, na jejich žádost tak zůstal v hřebčíně v ČR a nechal si pouze poslat jeho genetický materiál. Hodnota tohoto hřebce sahá k 30 000 eur. Není to poprvé, co je kladrubský hřebčín spojován s britskou královskou rodinou. Již v roce 1996 navštívil princ Philip, hipologický znalec, místní hřebčín v doprovodu tehdejšího ředitele Norberta Záliše a ministra zemědělství Josefa Luxe. V roce 2007 hřebčín navštívila také dcera současné britské královny Alžběty II., Anna, která je především spojována s jezdeckým sportem a s účastí na olympijských hrách v soutěži všestrannosti (Falvey, 2011).

II. Národní hřebčín Kladruby nad Labem

1. Koně na Pardubicku – Národní hřebčín Kladruby nad Labem

Rokem 2019 se Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem zapsal na seznam hmotných památek světového dědictví UNESCO. Základem pro zapsání je zvážení, zdali památka splňuje kritéria a tzv. vynikající univerzální hodnotu. Navrhovaný kandidát odevzdá nominační dokumentaci, ve které slovně popíše hodnotu nominované památky a doplní ji ilustracemi. Pro hodnocení památek byla stanovena obecná kritéria, z nichž alespoň jednomu musí navrhovaná památka vyhovovat. Mezi další kritéria patří autenticita a celistvost památky. V rámci autenticity je sledována původnost použitých technik a materiálů, které jsou posuzovány i na základě dostupných pramenů, jakými jsou fotografie, plány a jiné. Hodnoty památky musí být patrné pro každého, který památku (webové stránky) navštíví již na první pohled. Kulturní statky na seznamu UNESCO patří mezi nejvýznamnější daného regionu, které symbolizují a zastupují typ určitého období (Kroulík, 2016, s. 140-143).

Kladruby nad Labem leží v Pardubickém kraji zhruba 22 km západně od Pardubic v Polabské nížině. Nadmořská výška obce je okolo 200 m. V této obci se nachází jeden z nejstarších hřebčínů na světě – Národní hřebčín Kladruby nad Labem. Název obce Kladruby nad Labem (Kladruby = klády rubat) napovídá, že toto místo zpočátku úzce souviselo s prací dřevorubců. Krajina, která byla obklopena na severu lesy a na jihu řekou Labe, často trpěla záplavami. v důsledku toho se zde vyskytovaly mokřady, bažiny a lužní lesy, které bylo potřeba vymýtit. Tím začalo první osidlování, při kterém dřevorubci získávali dubové dřevo z těchto lesů. Je zřejmé, že při takové práci byla využívána síla tažných koní pro kácení stromů. Půda zde díky svému velkému podmáčení nebyla vhodná k úrodě, ale skvěle posloužila jako pastva pro koně.

Existuje zmínka, že roku 1295 se Kladruby staly součástí cisterciáckého kláštera v Sedlci u Kutné Hory. Koncem 15. století byla obec předána do rukou Pánů z Pernštejna, kteří okolo roku 1522 na tomto místě vytvořili oboru pro zvířata, zvláště pak pro chov koní (Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, 2018, s. 31). V oboru byli první koně dovezeni v roce 1552. Byli to koně andaluského plemene, jejichž kořeny jsou stejné jako u koní starokladrubských (Záliš, 1979, s. 17). Když bylo panství Pardubic v důsledku obrovských dluhů jednoho z představitelů rodu Pernštejnů nutné prodat, jeho součástí byla i obec s oborou. Panství zakoupil tehdejší císař Maxmilián II. Habsburský (Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, 2018,

s. 32). Maxmiliánu II. se nesprávně připisuje založení hřebčína v Kladrubech v roce 1563 (Dušek et al., 1992, s. 13). K tomu došlo až za vlády jeho syna, Rudolfa II., který podepsáním dekretu povýšil hřebčín 6. března 1579 na císařsko-královský hřebčín (uvádí se jako datum založení hřebčína) (Historie hřebčína, 2021). Již dřívější chov koní v oboře pravděpodobně zapříčinil domněnku, že hřebčín byl založen Maxmiliánem II. o několik desetiletí dříve (Dušek et al., 1992, s. 118).

Se založením hřebčína přišla první významná výstavba a modernizace prostor, která probíhala mezi lety 1579–1582. Po roce 1584 byly pozemky postupně rozšiřovány o další území, a to směrem k obci Selmice. Kapacita hřebčína byla tak velká, že bylo rozhodnuto po tureckém ohrožení hřebčína v Mönchhofu (město v Rakousku) převážnou část koní převést právě do Kladrubského hřebčína. Naopak třicetiletá válka přinesla obrovské ztráty na straně Kladrub. Někteří koně byli převezeni zpět do Mönchhofu a část areálu v roce 1645 vyhořela. O pět let později začala rehabilitace hřebčína a postupně byly přistavovány, opravovány budovy a kapacita stání opět narůstala.

V 30. letech 18. století se měnil vzhled okolní krajiny, louky byly zúrodňovány, byl regulován vodní režim, aby se krajina stala produkčně soběstačnou (Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, 2018, s. 33-35).

Období vlády Karla VI., který byl nejen habsburským císařem, ale i významným hipologem a milovníkem koní, zaznamenalo významný rozkvět a zlepšení chovu v Kladrubech. Právě zmiňovaný hřebčín byl ze všech habsburských hřebčínů císařem nejvíce podporován. Z této doby je dochováno několik malířských děl proslulého holandského malíře koní Philipse Wouwermana nebo malířské rodiny Hamiltonů. Podle plánů významných architektů té doby M. Kaňky, K. J. Dienzenhofera a Löfflera v roce 1722 začala přestavba hřebčína (Dušek et al., 1992, s. 119). Po letech prosperity znamenal rok 1756 začátek doby úpadku. V ozbrojeném konfliktu sedmileté války byli koně přesunuti do enyedského hřebčína v Uhrách a do Kopčan u Holíče. V červnu následujícího roku, při oslavách vítězné bitvy u Kolína, byl hřebčín zničen následkem rozsáhlého požáru (Záliš, 1979, s. 18). Převážná většina koní v té době byla umístěna ve jiných stájích. Oheň zničil také archiv, kde se nacházely rodokmenové dokumenty kmenů plemen. V hřebčíně v Kopčanech byli chováni koně stejného původu, a tak jsou dnes k dispozici rodokmeny zachované v tomto hřebčíně (Hájek, 2012, s. 88). Vzhledem k tíživé situaci, ve které se monarchie po sedmileté válce ocitla, nedostatku prostředků k podporování hřebčína a celkovému vyčerpání státu, bylo podle nařízení Marie Terezie rozhodnuto hřebčín zrušit (Záliš, 1979, s. 18).

V roce 1770 byl císařem Josefem II. hřebčín znovu obnoven, k této době se datují základy dnešního hřebčína. V jednom z návrhů o rozvržení chovu koní v místním a okolních hřebčínech z roku 1821 bylo uvedeno, že hřebčín Kladruby nad Labem bude sloužit pro chov ceremoniálních kočárových koní, zatímco Lipický hřebčín bude využíván jako místo pro výcvik koní jezdeckých. Kladrubští koně byli tak žádanými plemeny, že bylo zapotřebí jejich chov začít mnohonásobně zvyšovat. K 30. letům 19. století je v Kladrubech zaznamenáno okolo 500 koní. Množství pastvin a luk se zvyšovalo, aby nejen zvětšili kapacitu míst, ale také zlepšili zemědělský výnos a kvalitu sklízeného sena.

V průběhu 19. století probíhaly přístavby areálu. Podle plánu měl být hřebčín složen ze třech hlavních dvorů, konkrétně Kladruby nad Labem, Josefov a Františkov. Stavby Kladrubského dvora začaly návrhy v roce 1823, kdy byla zároveň postavena otevřená stodola a o rok později hlavní budova stájí a obytná budova pro personál. Po drobných změnách v projektu byla výsledkem zrcadlově umístěná budova, kde se ve východní i západní části dvora nacházela místa pro ustájení koní. Přední část sloužila z části jako porodní stáj a z části jako stáj pro koně, kteří byli ve výcviku.

Mezi lety 1828–1831 byl severně od obce Selmice budován další dvůr hřebčína – Františkov (Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, 2018, s. 35-37). Leží v krajině pastvin a je po obvodu lemován alejemi. Byly zde vystavěny stáje a také obytné domy. Záměr tohoto dvora je odchov hříbat a mladých koní od věku 6 měsíců až po třetí rok života. 7. listopadu 1873 byl v levém křídle stájí zaznamenán požár, který naštěstí nezasáhl žádného z koní a později byla část opět dostavěna (Stájový areál Františkov, 2021).

V roce 1854 začala výstavba třetího dvora stájí, areálu Josefov, nacházejícího se jižně od Kladrub nad Labem. Skládá se ze dvou menších stájí a jednoho obytného domu, je tak nejmenším stájovým dvorem hřebčína. V současné době působí jako stáj pro chovné klisny a částečně také pro nejmladší odchovaná hříbata (Stájový areál Josefov, 2021).

Jednou z předních výstaveb hřebčína je stavba kostela sv. Václava a Leopolda, který je dominantou kladrubského dvora.

Hřebčín nebyl pouze domovem starokladrubských koní. Objevila se zde také produkce plemeníků anglického plnokrevníka, pro které byla v roce 1865 zahájena výstavba vlastních stájí zvaných Paddock. Prostory těchto stájí se nacházejí na odlehlých pastvinách nedaleko kladrubského areálu a měly údajně připomínat anglický venkov (Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, 2018, s. 37-38). Kromě plnokrevníků byly stáje v polovině 20. století také místem pro dožití starších starokladrubských

koní. V červnu roku 2019 se hřebčín rozhodl staré stáje, původně sloužící jako domov plnokrevníků, zrenovovat a vytvořit z nich moderní budovu, která později poslouží jako další boxová ustájení pro starokladrubáky. Rekonstrukce tohoto objektu byla převážně financována z prostředků, které poskytlo ministerstvo zemědělství a celková odhadovaná částka rekonstrukce se pohybuje okolo 12 milionů korun. 1. října 2020 byl Paddock slavnostně otevřen pro veřejnost a také znovu uveden do provozu (Paddock v Národním hřebčíně Kladruby nad Labem po stavební obnově znovu slouží ustájení Starokladrubských koní, 2021).

Roku 1895 byl založen Krajinářský park Mošnice, náležící hřebčínu Kladruby nad Labem, tehdejším ředitelem hřebčína Rudolfem Motlochem. Park v těchto dobách sloužil k provozování honů, také jako bažantnice, později v 60. letech 20. století zde byla vystavěna hájovna spolu s odchovny na bažanty a voliéry (Krajinářský park Mošnice, 2021). Před založením samotného parku, již roku 1560, byla v Mošnici umístěna koňská obora. Tato část hřebčína je považována za výjimečnou, jelikož se u jiných institucí pro chov a výcvik koní nevyskytuje (Hřebčín v Kladrubech obnovuje podobu Krajinářského parku Mošnice, 2020).

Na přelom 19. a 20. století probíhaly pouze některé úpravy dispozic areálu. V roce 1913 byla ve většině budovách hřebčína zavedena elektřina, spolu s tím se začaly některé stáje renovovat. Renovace byla přerušena první světovou válkou a dokončena až po jejím skončení.

Starokladrubský kůň je nepochybně spojován s ceremoniemi habsburské monarchie. Když v roce 1918 habsburská monarchie zanikla, hrozil úpadek významu kočárových koní a hřebčína. Pokles na jeho významu nebyl jediným ohrožením tohoto plemene. Základně chovu koní hrozilo vyhynutí, kterému nakonec bylo předejito, jen s jistými ztrátami. *„Až do roku 1918 odcházeli všichni dobří mladí kladrubští koně do Vídně k císařskému dvoru. Po několika letech se vraceli ze služby do Kladrub a nejlepší z nich byli vybíráni za plemeníky. Po roce 1918 se však tito hřebci z Vídně nevrátili a tím byl vážně ohrožen chov zvláště kladrubských běloušů. Jediní dva dobří plemeníci, kteří v té době v Kladrubech byli, náhle v roce 1920 uhynuli. Mezi zaměstnanci ještě po letech panovalo přesvědčení, že byli otráveni. Naštěstí půl roku po jejich uhynutí se narodili dva velmi dobří synové jednoho z nich a ti pak vlastně chov běloušů zachránili. Byli potom pečlivě opatrováni a hlídáni, aby jim snad nějaký fanatik neublížil. Dokonce byli na čas z Kladrub odvezeni do odchovny Nové Dvory v Písku, než dorostli.“* (Lerche, 1956)

Roku 1931 bylo rozhodnuto úplně odstranit z chovu starokladrubského vraníka, a tak se také stalo a vraník byl rozprodán. Přesný důvod, proč byl starokladrubský vraník odstraněn není znám, ale fakta tvrdí, že chov starokladrubských vraníků si opatrovala církev, která byla po pádu monarchie zavržována s příchodem komunismu, tudíž vše s ní spojené bylo likvidováno.

Také došlo k vzestupu automobilismu, hodnota koní tak lehce ztratila na významu (Průvodcovský text). V době druhé světové války začal profesor František Bílek s regenerací starokladrubského koně černé barvy a jeho existence znovu nabyla užitečnosti a důležitosti (Kůň vyšlechtěný pro císařský dvůr. Chov starokladrubských běloušů a vraníků přežil všechny režimy, 2019).

Svůj význam si starokladrubští koně našli i v nově vzniklém Československu a z dvorního hřebčína se stal státní podnik, Státní hřebčín Kladruby nad Labem. Poctou pro plemeno starokladrubského koně byly ceremonie spojené s prvním Československým prezidentem T. G. Masarykem, který cíleně koně k oficiálním událostem využíval, aby tak předešel jejich úplnému zániku. Také byli zapřaháni do kočáru ve spojitosti s inaugurací následujících prezidentů a dalšími slavnostními akcemi.

V polovině 20. století se součástí hřebčína stalo také odborné učiliště pro chovatele koní, fungující dodnes, byl vybudován jezdecký areál s tribunou pro rozhodčí.

Kladrubský zámek byl restaurován, je dnes součástí historické expozice hřebčína, jednou z částí turistické trasy a také sídlem kanceláře ředitele hřebčína (Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, 2018, s. 39-40).

V roce 2002 bylo stádo běloušů prohlášeno národní kulturní památkou, jedinou svého druhu v Čechách i ve světě. Poprvé se tak hospodářské zvíře stalo součástí kulturního dědictví České republiky. V roce 2007 byla kulturní krajina hřebčína zařazena na národní indikativní seznam k nominaci na seznam světového dědictví UNESCO, kam byla roce 2019 Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem zapsána (Historie hřebčína, 2021).

Obrázek č. 2: Národní hřebčín Kladruhy nad Labem. Equichannel [online]. 12. 3. 2020 [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.equichannel.cz/narodni-hrebcin-kladruhy-nad-labem-az-do-odvolani-pro-verejnost-uzavren>

2. Turistický potenciál krajiny pro chov koní

Dnes je již velmi obtížný zápis na seznam kulturního dědictví jednotlivě, jelikož zájem o zapsání je enormní, proto mají mnohem větší šanci společné zápisy více zemí nebo více institucí. O to více je zápis hřebčína Kladruhy nad Labem doceňován. Současný ředitel Kladrubského hřebčína Ing. Jiří Machek tvrdí, že pro zápis na UNESCO musí být splněny dvě základní podmínky. Nejdříve je zapotřebí mít opravdu výjimečnou památku, která bude tím správným kandidátem na seznam světového dědictví. Druhou podmínkou, která navazuje na první, je o unikátnosti a jedinečnosti památky UNESCO přesvědčit. Národní hřebčín Kladruhy nad Labem se rokem 2019 stal vůbec prvním hřebčínem na seznamu hmotného světového dědictví UNESCO a naše země tímto propojila chov koní a světové kulturní dědictví jako témata, která do té doby nikdy spojována nebyla (Kladrubský hřebčín je svět sám pro sebe, kde hodiny tikají podle koňského času, říká jeho ředitel, 2019).

Seznam nemotných památek se může některými památkami v souvislosti s koňmi pyšnit již několik let. První takovou památkou bylo zapsání jezdeckých slavností v Mongolsku v roce 2010. Následující rok se jako nemateriální kulturní památka zapsaly jízdy králů ve Vlčnově, Kunovicích, Skoronicích a Hluku. Kromě francouzského jezdeckého umění se na

seznam nemotných památek podařilo dostat rybaření s pomocí koní, jež má dlouholetou tradici v Belgii. Nepochybně o zapsání usiluje i hřebčín v Lipici, který má vedle Kladrub také obrovské tradice a prestiž. V procesu příprav je zápis „Znalosti chovu lipických koní“ mezi nemateriální dědictví.

Chov koní v Kladrubech se traduje již od 15. století a pouze o století později byl hřebčín povýšen na císařsko-královský hřebčín. Je jedním z nejstarších hřebčínů v Evropě, ačkoliv zde existují starší, jejich původní záměr dnes již zanikl, a hřebčiny slouží pouze k ustájení koní, neprobíhá v nich chov ani plemenitba. Nepostradatelnou součástí je i krajina hřebčína, která v sousedních hřebčinech buď chybí, nebo byla zastavěna (Kladruby a UNESCO – první výročí, 2020). Kladrubská krajina vyniká svými dodnes zachovalými prvky vývoje krajiny. Z původního stavu jsou na místě přirozeně se vyskytující lužní lesy, některá mrtvá říční ramena nebo základní vodní dílo, Kladrubský kanál, jehož hlavní funkcí je regulace systému zavlažování a odvodňování luk.

Jednotlivé etapy architektury zanechaly v krajině svůj odkaz. Z období klasicismu se dodnes zachovaly autenticky uspořádané pastviny a lesy, aleje a stromořadí, které vycházejí z principů francouzských zahrad. Romantická etapa dala vzniknout parku Mošnice, který je skvělou ukázkou anglické krajinářské školy.

Kompozice areálu je dalším prvkem jedinečnosti. Centrální bod hřebčína je situován při hlavním vchodu do stájového dvora, který převážně bývá středobodem sídla panovníka nebo majitele (Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, 2018, s. 45, 46).

Architektura mnohých hřebčínů je jejich dominantou, pyšní se svými architektonicky cennými stavbami, budovami, zámky. Kladrubskému hřebčínu byla vždy přikládána největší váha z pohledu chovu jeho hospodářských zvířat, a tak jeho architektonické stavby zůstaly spíše v pozadí a hlavním bodem byly a jsou stále s koňmi. Jednotný vzhled, který například v hřebčíně v Lipici zanikl z důvodu přistavování jednotlivých budov v různých historických slozích, přidává hřebčínů další prvek váženosti (Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, 2018, s. 49, 50).

„Mezi typické komponenty (atributy) nominované krajiny, které se podílejí na utváření její mimořádné světové hodnoty a které jsou uchovány, patří historické půdorysné členění jejího pozemkového fondu a prostorová skladba jednotlivých funkčních druhů pozemků, klasicistní sít cest, systém alejí, stromořadí, stromů ve skupinách i solitérních, jejich prostorové, druhové a kompoziční vztahy a vazby, vodní plochy a přírodní i umělé vodoteče, včetně břehů a pobřežních porostů a historických systémů vodního hospodářství, historické stavební soubory budov dvorů

hřebčína a další historické architektonicky i technicky významné stavby, historický půdorys sídel a jejich hmotová a prostorová skladba, včetně výškové hladiny, siluety sídel nerušící krajinu v blízkých i dálkových pohledech, a vzájemné prostorové vztahy mezi těmito faktory spolutvářejícími ve svém komplexu světově výjimečnou hodnotu nominované krajiny.“ (Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem, 2018, s. 49, 50) Výjimečnost hřebčína tak spočívá v kontinuální a původní funkčnosti všech výše zmíněných komponentů a také kombinaci třech klíčových památek na jednom místě. V Kladrubech nad Labem se nachází Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní, zároveň je to domov plemene starokladrubského koně, který zde má svou dlouholetou tradici, a třetí památkou, často opomíjenou, je tradiční způsob vedení hřebčína, snaha zachovat způsob fungování hřebčína, který většinově ve světě vymizel (Kladrubský hřebčín je svět sám pro sebe, kde hodiny tikají podle koňského času, říká jeho ředitel, 2019).

První kroky k zapsání na seznam světového dědictví byly uskutečněny již v roce 2004, kdy byl do hřebčína pozván velmi zkušený odborník na dědictví UNESCO v České republice, jehož zásluhou je v ČR nemálo památek zapsáno právě na tomto seznamu, Mgr. Michal Beneš CSc. Následujícího roku probíhala korespondence s tehdejšími ministrem kultury Pavlem Dostálem, ministrem zemědělství Jaroslavem Palasem a hejtmanem Pardubického kraje Michalem Rabasem. Přípravovaly se dokumenty pro zápis na čekací listinu a odborné publikace na téma chovu koní v Kladrubech.

Snaha zapsat hřebčín na seznam UNESCO trvala celých 12 let, od doby, kdy byla v roce 2007 zapsaná na indikativní seznam čekatelů. V červnu 2016 vznikla Rada památky Kulturní krajina hřebčína v Kladrubech nad Labem a po několikaleté a náročné práci byla 29. srpna 2018 odvezena nominační dokumentace do Paříže. Po jednání Rady pro památky bylo rozhodnuto, že je ještě potřeba dokumentaci doplnit, upravit management plán, posílit nominaci, a zápis byl odložen na následující rok.

Díky úzké spolupráci ministerstva zemědělství, kultury životního prostředí, Pardubického kraje a obce Kladruby nad Labem se na zasedání výboru UNESCO v Baku 6. července 2019 uskutečnilo zapsání Krajiny pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní na seznam památek UNESCO (Kladruby a UNESCO – první výročí, 2020). Hřebčín tak dosáhl uznání celosvětové jedinečnosti. Díky zapsání se změnila struktura zájemců a mnohonásobila se návštěvnost zahraničních turistů nejen hřebčína, ale i regionu.

3. Stavební obnova historických stájových dvorů UNESCO

S návrhem na zapsání na seznam kulturního dědictví souviselo mnoho úprav a renovací hřebčína. V letech 2014–2015 proběhla velká rekonstrukce hřebčína, jež byla jednou z důležitých akcí na cestě k zapsání na seznam světového dědictví (Pět let od velké rekonstrukce hřebčína, 2020). Stavební obnova zahrnovala opravy všech třech stájových dvorů – hlavního kladrubského, Josefova a Františkova (Kroulík, 2016, s. 117). Rokem 2015 byla zakončena první etapa rekonstrukce, která byla jednou z největších. V rámci oprav bylo obnoveno 17 budov a tři volná prostranství za celkem 350 milionu korun, z čehož 300 milionu získal hřebčín na evropských dotacích (O zapsání hřebčína v Kladrubech do UNESCO by mohlo být jasno v létě 2019, 2018).

V polovině roku 2018 probíhala v hospodářském dvoře výstavba nového parkoviště pro 92 osobních vozidel a 5 autobusů, probíhala také demolice a následná rekonstrukce zámeckých zahrad v Kladrubech (Premiéra starokladrubského bělouše za velkou louží. Startují Světové jezdecké hry, 2018). Ve stejném roce probíhala obnova historické stodoly na Františkovském dvoře, oprava budovy bývalé školy a v neposlední řadě rekonstrukce části fary za 25 milionu korun (Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem: První hřebčín na světě zapsaný na seznamu památek světového dědictví UNESCO, 2019).

Novodobější stavební úpravy hřebčína s sebou často přinášely nevhodné prvky, které narušovaly kontinuální historickou hodnotu budov. Tyto nedostatky byly v rámci zmiňované rekonstrukce hřebčína odstraněny a na základě dochovaných fotografií přeměněny do původní podoby, aby byla zachována jeho autenticita. Barvy historických objektů byly navraceny z novodobé okrově žluté do původní zelenošedé.

Zapsáním jakékoliv památky na seznam světového dědictví jistě stoupá její velkolepost, proslulost a její návštěvnost každoročně roste. Prohlídkový okruh areálu byl tak v rámci zhodnocení jeho potenciálu v cestovním ruchu rozšířen o nové expozice, konkrétně o historii hřebčína v severovýchodním křídle budovy a k císařskému pokoji byla dostavěna kostelní oratoř. Interiér přilehlého kostela sv. Václava a Leopolda prošel kompletní rekonstrukcí a hřbitovní kaple Povýšení sv. Kříže (kaple se nachází mimo areál hřebčína) byla přestavěna do původní podoby barokního stylu a nebyla vynechána ani oprava jeho vnitřní části. Zvláštní pozornost byla věnována obnově stájových prostor, které tvoří část prohlídkového okruhu a měly by tak být důstojným prostředím prezentace starokladrubského chovu (Kroulík, 2016, s. 118-121).

V září roku 2020 byla dokončena obnova části stájí Paddock, jejímž cílem bylo navrátit stájím jejich původní podobu z doby jejich vzniku, vdechnout jim čistotu a obnovit cenné prvky. Dnes zde pobývají chovné klisny (Starokladrubské klisny mají nový domov, 2020).

Výzvou budoucnosti je obnova zelených prostor hřebčína, nalezení příhodného využití pro dnes opuštěné či méně využívané objekty hřebčína, které by dále mohly přispět ke kulturnímu dědictví zmiňovaného místa a stát se ohniskem pro cestovní ruch (Kroulík, 2016, s. 122-123).

4. Stavby areálu hřebčína v Kladrubech nad Labem

V hlavní části areálu se nachází několik historických budov, mezi které patří zámek s kostelem, stáje, obytné budovy personálu hřebčína a staré vodárny.

Zámek

Renesanční zámek vytváří spolu s přilehlým kostelem dominantu celého areálu. Byl vystavěn v druhé polovině 16. století Maxmiliánem II., který do hřebčína často jezdil, a tak se stavba stala jeho sídlem. Podle architekta F. M. Kaňky byl zámek v letech 1722–1724 přestavěn do barokního stylu (Zámek a hřebčín Kladruby nad Labem, 2007). V zámku se nacházela úřadovna hřebčína, v přízemí byl umístěn soubor císařských pokojů, stejně jako v prvním patře, kde byly také pokoje komorníků a větší sál, společenská místnost a byt ředitele hřebčína (Hájek, 2013, s. 62).

Budova zámku je jednopatrová o třech křídlech, jeho průčelí jsou bez složitých ozdob, korespondují tak s ostatními objekty dvora. Pouze dvě průčelí byla obohacena o sluneční hodiny, které v roce 1936 prošly opravou.

Dnes slouží k administrativním účelům a jako veřejně přístupné místo, jež je součástí prohlídkového okruhu (Kroulík, 2016, s. 32-33).

Kostel sv. Václava a Leopolda

Zámek tvoří jeden stavební celek spolu s klasicistním kostelem sv. Václava a Leopolda, který je situován na severozápadním křídle zámku (Kroulík, 2016, s. 32-34). Práce na výstavbě kostela v barokním stylu pravděpodobně začaly již v letech „založení hřebčína“, po roce 1579. Po požáru hřebčína v roce 1757, při kterém kostel spolu se zámkem lehl v plamenech, byly ruiny srovnány se zemí a některé dochované barokní artefakty byly použity při pozdější

přestavbě zámku (Průvodcovský text). Pokračovalo se také ve stavbě většího kostela, který byl až za doby Františka Josefa I. dokončen ve stylu historismu s prvky neorenesance a pozdního klasicismu. Zasvěcen byl v roce 1859 Václavu a Leopoldu. Na základě podrobných dokumentů, které se z dob stavby dochovaly (jsou uloženy v okresním archivu v Zámrsku), je zřejmé, že kostel si dodnes zachoval z převážné většiny svou původní podobu (Kroulík, 2016, s. 34).

Kočárovna a galapostrojovna

Na jižní straně velkého nádvoří hřebčína se nachází symetricky postavené objekty okolo Řečanské brány, hlavního vjezdu na velké nádvoří, které slouží jako kočárovna (levé křídlo) a galapostrojovna (pravé křídlo). Jednopatrová budova kočarovny pochází z 30. let 20. století, kdy sloužila k uskladnění sena. Dnes je využívána jako úschovna kočárů a je součástí prohlídkového okruhu areálu.

Z druhé strany na bránu navazuje tzv. galapostrojovna, jejíž budova je mladší a působila jako ubytovna. Při jedné z rekonstrukcí v 50. letech 20. století stavbu přestavěli a vznikla z ní galapostrojovna, jejíž prostory jsou současně využívány k expozicím historie starokladrubskeho koně a koňských postrojů (Kroulík, 2016, s. 44-47).

III. Hřebčín a zámek Slatiňany

1. Hřebčín Slatiňany

Vznik hřebčína ve Slatiňanech je bezpochyby spojován s částečným zánikem plemene starokladrubského vraníka a jeho pozdější regenerací. Vraníci byli plně odstraněni z našich zemí, byli rozprodáni nebo zkříženi s jinými plemeny a ponechán byl starokladrubák pouze v bílé variantě v důsledku zániku habsburské monarchie, jež tradičně starokladrubské koně využívala (Kůň vyšlechtěný pro císařský dvůr. Chov starokladrubských běloušů a vraníků přežil všechny režimy, 2019).

Vůbec prvním doloženým majitelem statku ve Slatiňanech byl František ze Slatiňan z konce 13. století. Dochováno bylo velmi málo informací z doby, kdy byl statek v jeho vlastnictví, není zcela jisté, jestli byl jeho zakladatelem. Roku 1371, kdy statek získal Zbyněk Otháje ze Slatiňan, byly k drobnému statku s dvěma osadami přidány dvě další vesnice v okolí Chrudimi. Tato podoba zůstala statku až zhruba do poloviny 15. století. Od této doby až do roku 1575 přecházelo vlastnictví do rukou Talmberků, Šárovců, městu Chrudim, rodu Pernštejnů a dalších. Výše zmíněného roku 1575 panství zakoupil rytíř Bohuslav Mazanec z Frymburka. Z těchto let se datuje vznik slatiňanského zámku, který tehdejší majitel statku nechal přestavět z tvrze (Stručná historie Zámku Slatiňany, 2021).

O necelých 20 let později byly Slatiňany jeho synem prodány a byly pod správou několika majitelů, prodávány v dražbách, až se roku 1746 ustálily v rukou rodu Auerspergů, který panství proměnil v letní sídlo s parkem a loveckou oborou (Zámek Slatiňany, 2021). Prvním majitelem tohoto rodu se stal Jan Adam, kníže z Auerspergu v 1. polovině 18. století. Nejvýznamnější propojení koní, rodu Auerspergů a Slatiňan bylo zaznamenáno při knížeti Vincenc Karel Josef Gabriel Jindřich, knížete z Auerspergu, jenž byl nevlastním vnukem Jana Adama. Stál v čele zřízení střediska pro chov a výcvik překážkových koní, které se později stalo jedním z nejvýznamnějších středisek té doby. Také byl velkým sběratelem, což přispělo k pozdějším záznamům do hipologického muzea ve Slatiňanech (Holcová, 2004, s. 13).

Syn Vincence Karla, František Josef, kníže z Auerspergu (1856–1938), byl milovníkem dostihových koní a panství ve Slatiňanech bylo jedním z jeho sídel, které v deseti letech zdědil po svém otci. Koncem 19. století se na tomto místě rozhodl vybudovat hřebčín spolu se stájemi, které v té době pravděpodobně patřily k nejmodernějším v Rakousku-Uhersku (Auersperg – základní údaje, 2021). Stáje byly světoznámé pod názvem Earlstall, který získaly po bývalém

dostihovém závodníkovi a trenérovi koní Auerspergského rodu, Walteru Earlovi (Hřebčín Slatiňany, 2020).

Zásluha obnovení starokladrubského koně černé barvy je připisována zejména prof. PhDr. MUDr. Františku Bílkovi, DrSc., který s velkým předstihem posoudil, že linie vraníka má osobitou hodnotu a neměla by být opomenuta a zrušena. Pár starokladrubských vraníků se mu v tehdejší Československu podařilo dohledat, tudíž začal pracovat na projektech k jeho regeneraci (František Bílek, 2021). Byla odeslána žádost o regeneraci na ministerstvo zemědělství, která byla zanedlouho schválena a bylo rozhodnuto, že regenerace vraníka začne ve výzkumné stanici v Průhonicích. Podmínky pro regeneraci zde plně neodpovídaly požadavkům výzkumníků, a tak bylo provedeno pár změn a úprav v dispozici chovné stanice, tj. byly přistavěny některé budovy, sloužící jako stáje. Regenerace probíhala v Průhonicích pouze do roku 1945.

Ing. Moudrý, jenž byl také součástí výzkumu, své volné chvíle rád trávil v oblasti Chrudimska, měl tuto oblast velmi dobře zmapovanou a věděl, které objekty by mohly být případně vhodným místem pro další postup při regeneraci vraníka. Netrvalo dlouho a spolu s profesorem Bílkem a Růženu Horákovou (odborná administrativní síla při regeneraci) se vydali na prohlídku slatiňanského objektu, který se tak v roce 1945 stal působištěm pro výzkumníky a jejich hřebce. 24.–25. srpna 1945 byli „po kopytě“ starokladrubští koně přesunuti do slatiňanského hřebčína (nazván Státním pokusným hřebčínem ve Slatiňanech).

Transport koní byl momentem v historii regenerace starokladrubského vraníka, který stojí za krátkou zmínku. Veškeré plánování trasy, měla na starost Růžena Horáková. Dvoudenní přechod z Průhonic do Slatiňan byl proveden s přenocováním v Kutné Hoře. Transportem prošli osedlaní koně, koně zapřažení v kočárech, klisny se svými hříbaty, a také několik brzy očekávaných budoucích klisen-matek. Jedna z klisen po cestě porodila a byla ponechána u jednoho ze zemědělců. V pozdních večerních hodinách 25. srpna 1945 dorazil transport do Slatiňanského Státního pokusného hřebčína (později nazván Výzkumnou stanicí pro chov koní ve Slatiňanech – VSCHK) (50 let hřebčína Slatiňany 1945-1995, 1995).

Na regeneraci starokladrubského vraníka spolu s profesorem Bílkem spolupracoval také MVDr. Lev Richter, který roku 1948 začal ve Slatiňanském hřebčíně vykonávat funkci veterináře. V letech 1950–1973 působil jako ředitel této výzkumné stanice. Díky svým znalostem a zkušenostem v oblasti veterinářství byl cenným článkem při práci na regeneraci vraníka, vedl skupiny mladých veterinářů, a i po odchodu z funkce ředitele nadále ve Slatiňanech pracoval na výzkumech až do roku 1978. Třetí významnou osobností, spojovanou s procesem regenerace starokladrubského koně, je doc. Ing. Jaromír Dušek, DrSc., jehož

vysokoškolská studia doprovázel profesor Bílek jako jeho vyučující. Byl nastupujícím ředitelem Výzkumné stanice ve Slatiňanech roku 1973, kde působil až do svého odchodu do penze roku 1990 (50 let hřebčina Slatiňany 1945-1995, 1995).

Po roce působení ve Slatiňanech přišlo na řadu několik úprav a přístaveb areálu. Bylo zapotřebí přistavět nové stáje pro hřibata, zřídila se dráha a kolbiště s překážkami pro „vypohybování“ koní.

Rok 1948 se zapsal jako období velkých nejistot jak pro regeneraci, tak pro samotný hřebčín z důvodu politických změn. Profesor Bílek byl nucen obhájit důvody své regenerace, což se mu povedlo a mohl tak spolu s kolegy dál pokračovat ve své práci.

Léta 1950–1952 můžeme zhodnotit dvěma způsoby. Jedním z kroků k propagaci a zviditelnění hřebčína posloužil vůbec první jezdecký den, pořádaný zde v prostorách hřebčína Slatiňany, který byl doplněn sportovním i chovatelským programem. Z druhé strany v těchto letech, konkrétně roku 1951 došlo k rezignaci dosavadního ředitele hřebčína Ing. Hyhlíka, se kterým se pojily jisté organizační neshody. Současně s tím vyvstaly politické tlaky na snížení počtu koní v zemědělství i v chovu. Stav koní velmi rychle klesaly, ale ze strany ministerstva obrany byl stejného roku prokázán zájem o zachování těchto podniků, jelikož je považovali za důležité v rámci obrany státu. Byla zavedena určitá opatření, například zavedení učiliště pro studenty chovu koní, aby byla tak zajištěna pracovní síla, plány připouštěcích stanic procházely kontrolami a povinností podrobně zapisovat veškeré záznamy. Co se týká vraníků samotných, ti procházeli přípravami na výkonnostní zkoušky, které se v hřebčíně začaly rokem 1952 pravidelně konat.

V 50. a 60. letech dále úspěšně probíhala regenerace, majetek hřebčína byl obohacen o zhruba 1000 ha půdy k obhospodařování a byl rozšířen chov skotu.

Rozsáhlé rekonstrukce všech středisek Výzkumné stanice probíhaly v 70. až 90. letech. Mezi ně patří například dostavba jezdecké haly, bytových jednotek a svobodárny. V roce 1986 byla dokončena výstavba Centrální stanice pro testování hřebců a probíhala rekonstrukce pastev v hřebčíně Mnětice (pracoviště v inseminační oblasti). V následujících letech prošly částečnou rekonstrukcí i pastviny Slatiňanského hřebčína. V posledních letech tohoto období došlo k vybavení výpočetní technikou, aby tak byla zabezpečena ústřední evidence koní. Téměř padesát let (1945–1992) probíhaly organizační změny, zejména v začlenění VSCHK pod dané organizace.

Tím nejvýznamnějším rokem změny pro VSCHK se stal rok 1992, kdy tato instituce převzala nový název Hřebčín Slatiňany a stala se součástí státního podniku Národního hřebčína v Kladrubech nad Labem. Následující rok ministerstvo zemědělství určilo, že hřebčín bude vést

ústřední evidenci koní v České republice, což je dnes jedna z hlavních specifík slatiňanského hřebčína (50 let hřebčína Slatiňany 1945-1995, 1995). V současné době se ve Slatiňanech nachází okolo 250 vraníků.

1. Zámek Slatiňany

Původně se na místě Slatiňanského zámku nacházela gotická tvrz, která byla v roce 1580 pod správou rytíře Bohuslava Mazanec z Frymburka přestavěna v renesanční zámek. Úpravy zámku a jeho okolí se poté zapsaly do dějin až v letech 1747–1755 při vlastnictví rodu Auerspergů (Rozehnalovi, 2019). Díky rekonstrukcím, které byly provedeny nejméně ve dvou rozsáhlejších etapách, se ze zámku stalo pohodlné letní sídlo a ze zámecké zahrady byl vytvořen rozlehlý anglický park (Stručná historie Zámku Slatiňany, 2021).

V polovině 19. století byly započaty novogotické úpravy zámku a přístavba severního křídla se záměrem umístit zde pokoje pro hosty. Přestavby byly pověřeny architektu ve službách rodu Auerspergů, Benediktu Škvorovi (Rozehnalovi, 2019). Koncem 19. století byly upraveny interiéry zámku, které pokračovaly i počátkem 20. století. Převážná většina interiéru ze zmíněných rekonstrukcí se dochovala dodnes. Po vymření rodu Auerspergů získal panství rodilý příslušník jednoho z rodiny, Josef Karel Trauttmansdorff, kterému byl velkostatek i se zámekem roku 1945 na základě Benešových dekretů zkonfiskován.

Pod státní správou se z části zámku roku 1947 stalo hipologické muzeum, které bylo návštěvníkům v roce 1950 poprvé otevřeno. V 50. letech došlo k vybourání balkonu při západním křídle zámku (obnoven při rekonstrukcích 2017–2020). V průběhu následujících desetiletí se odehrávaly i další opravy, jež v 90. letech přerušila restituční kauza na základě požadavku Matthiase Trauttmansdorffa (syn posledního majitele panství), který chtěl získat majetek zpět do vlastnictví svého rodu. Spory trvaly čtrnáct let až do roku 2006. Tou dobou byl zámek již čtyři roky pod správou Národního památkového ústavu (Stručná historie Zámku Slatiňany, 2021).

Obrázek č. 3: Zámek Slatiňany. Slatiňany [online]. [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/o-zamku/Rekonstrukce-zamku-a-parku>

2. Rekonstrukce zámku a zámeckého parku 2017–2020

V červnu roku 2017 začala rozsáhlá a důkladná revitalizace celé zámecké budovy i parku, zahrnovala přestavby, opravy a nové výstavby. Projektem rekonstrukce bylo navrátit zámku jeho co možná nejvěrnější podobu z dob jeho vzniku. Rekonstrukce zámku dostala nejen původní podobu, ale také moderní prvky ve formě výstavby bezbariérového přístupu. Projekt revitalizace nesl název Slatiňany – Šlechtická škola v přírodě. Finanční podporu poskytl Integrovaný regionální operační program pro období 2014–2020 (IROP) Evropské unie a Ministerstvo kultury České republiky (Zámek Slatiňany, opravený za sto milionů, zve k letní návštěvě. Najdete tady i dětské hospodářství, 2020). Rekonstrukce se ujal architektonický ateliér Masák & Partner, jehož zakladatel Jakub Masák vypracoval návrhy k revitalizaci.

Za jednu z nejnáročnějších částí celé rekonstrukce je považována výstavba dříve existujícího balkonu v západním křídle zámecké budovy, který byl v 50. letech zbourán. Balkon byl podle dochované fotodokumentace vyzdoben detailními prvky, jedním z nichž je prosklená podlaha, která připomíná jeho původní podobu. Prvotní vzhled doplnily i dvě střešní věžičky, některé interiérové malby, které prošly obnovou a troje původní kamna, která byla zrekonstruována (Rekonstrukce Státního zámku Slatiňany).

Venkovní prostory zámeckého areálu byly podrobeny úpravám a přestavbám. Bývalé tzv. „dětské hospodářství“ (zmenšenina venkovského statku), které vzniklo v roce 1860, bylo kompletně opraveno. Sloužilo ke hrám a vzdělávání auerspergských dětí, které zde pěstovaly ovoce a zeleninu nebo pečovaly o zvířata (Dětské hospodářství na zámku Slatiňany, 2020). Název projektu „Slatiňany – Šlechtická škola v přírodě“ vychází právě z označení této miniaturního statku (Tisková zpráva, 2017).

Celý zámecký areál byl rozdělen plotem do dvou hlavních částí, park vnější, který je veřejně přístupný a park vnitřní (zámecká zahrada), jež spadá pod prohlídkový okruh zámku a jeho návštěva je tak zpoplatněna. Toto rozhodnutí vychází z přesvědčení o zachování a ochraně cenných přírodních a architektonických hodnot, které se v prostorách zámku Slatiňany bezpochyby nachází. Kontrolovaný vstup do areálu byl tak ideálním řešením v opatření proti zneuctění či poškození památek (Rekonstrukce zámku a parku, 2021). Do obnovy spadala obnova fasády, také další prvky zahradní architektury, jako například voliéra, kaplička, jezírko s přístavištěm, kuželník a jiné (Rekonstrukce zámku a parku – IROP Slatiňany – Šlechtická škola v přírodě, 2021).

Zmiňovaná rekonstrukce byla jednou z největších proměn slatiňanského zámku za posledních 120 let. Plánovaných zakončením revitalizace byl stanoven rok 2019. Opravy byly velmi rozsáhlé, tudíž se slavnostní zakončení oprav uskutečnilo 25. června 2020 za přítomnosti generální ředitelky NPÚ a ministra kultury Lubomíra Zaorálka. Celková částka oprav se pohybuje okolo 134 milionů korun (Tisková zpráva, 2020).

Projekt této tříleté rekonstrukce nemohl zahrnout veškeré části, jež bylo potřeba opravit, mezi které patří technický stav areálu, který stále není hoděn 21. století (Zámek Slatiňany, opravený za sto milionů, zve k letní návštěvě. Najdete tady i dětské hospodářství, 2020). Přesto zámek spolu s areálem patří k nejkrásnějším památkám Východních Čech a je příhodným místem ke kulturnímu, vzdělávacímu či volnočasovému využití. Tato rekonstrukce jeho hodnotu značně pozvedla a jejím výsledkem je památka, která předčila očekávání na prezentaci kulturního dědictví České republiky.

3. Hipologické muzeum

Založení Hipologického muzea, které je situováno v prostorách Zámku Slatiňany, bylo spolu s myšlenkou regenerace vraníka návrhem profesora Bílka, který tím chtěl vytvořit místo pro veškeré dokumentace, týkající se chovu koní a jeho využití ve společnosti. Jeho zásluhou

bylo také navržení a vypracování programu muzea, stanovení požadavků na umělecká díla, která budou do muzea umístěna. Po schválení žádosti u ministerstva zemědělství byla oficiálně 17. ledna 1947 přidělena část zámku hipologickým sbírkám, správcem se stala paní Horáková a až do roku 1953 bylo muzeum pod správou ministerstva zemědělství.

Výstavba muzea byla velmi složitým procesem, jelikož zámek nespadal do I. kategorie (zámek obsahoval prvky slohu renesančního a novogotického), kterým byly přednostně nabízeny hodnotné historické předměty. Expozice tak musely být vytvářeny nákupy od soukromníků, dary od majetných vlastníků (kočáry, stroje, jezdecké potřeby, obrazy apod.) nebo převozem přímo z ateliéru. Jedna ze soch, která se dnes nachází v zámeckém parku, byla přivezena od sochaře Bohumila Kafky. Socha norického hřebce, který byl na zakázku vyhotoven v nadměrné velikosti, byla kvůli nutnosti vyklizení ateliéru přemístěna do le slatiňanskému zámku (50 let hřebčina Slatiňany 1945-1995, 1995).

Roku 1950 byla uvedena v provoz expozice „Kůň v umění“ pro první návštěvníky muzea. V roce 1952 rozšířili expozici o poznatky z oblasti anatomie a vývoje koně (IX. Království za koně – Hipologické muzeum, 2021).

Ve stejném roce přišel z ministerstva státního strojírenství příkaz ke kompletnímu vyklizení muzea, aby zde mohl být uveden do provozu učňovský internát. Správce muzea argumentoval, že není možné ve stanovený termín natolik hodnotný materiál převést do předem určených nevyhovujících prostor, kterými byla krytá jízdárna u zámku v Chlumci nad Cidlinou. Po jednání bylo určeno, že internát bude umístěn do jednoho z hotelů v Chrudimi. Zdálo by se, že byly tímto krokem zachráněny cennosti muzea, ale nastalo další jednání ohledně přesunu muzea do zámku v Kačíně. Po předložení dokumentací, jaké škody a finanční náklady by to odnášelo, bylo nakonec rozhodnuto o ponechání hipologického muzea ve Slatiňanech.

Od 1. ledna 2002 je zámek Slatiňany spolu s muzeem pod správou Národního památkového ústavu. V současné době jsou zde umístěny dvě stálé expozice – „Vědecká část“ a „Kůň v umění“ (50 let hřebčina Slatiňany 1945-1995, 1995). Ve vědecké části se mohou návštěvníci seznámit s vývojem koně, stavbou jeho těla, chovem a dalším. Expozice „Kůň v umění“ nabízí umělecké sbírky malířských, sochařských děl, porcelánu (Juranová, 2000). Muzeum také poskytuje obrazy k zapůjčení na příležitosti výstav, což mu poskytuje zaručenou propagaci. Jedním z nejvíce navštěvovaných rokem se zapsal rok 1982, kdy se ve slatiňanském hřebčíně natáčel seriál Dobrá Voda. Návštěvnost v tomto roce byla odhadnuta ke 40 000 návštěvníků (50 let hřebčina Slatiňany 1945-1995, 1995).

Obrázek č. 4: Hipologické muzeum. Slatiňany [online]. [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/1505-kralovstvi-za-kone-zakladni-okruh>

4. Objekty zámku a hřebčína Slatiňany

Kočíčí hrádek

Dva kilometry jihozápadně od slatiňanského zámku se nachází miniatura hradu zvaná Kočíčí hrádek. Přesný rok vybudování tohoto modelu zatím není znám, datuje se v letech 1898-1901, ale existuje dopis princezny Charloty z Auerspergu z roku 1896, ve kterém píše svému otci, že tento hrádek navštívila se svou vychovatelkou.

Hrad je vystavěn v duchu romantismu převážně z cihel, dohromady se zde nachází sedm věží, z nichž nejvyšší měří okolo šesti metrů. Miniaturu nechala vytvořit hraběnka Vilemína z Auerspergu, která chtěla hrádek pro svých pět dětí a jejich bratrance a sestřenice, které k nim přijížděli na návštěvu. Děti zde trávily svůj volný čas a dnes je Kočíčí hrádek veřejně přístupný a je velmi oblíbenou zastávkou dětí při prohlídce slatiňanského zámku a jeho okolí (Kočíčí hrádek děti milují. Dobývají ho už 120 let, 2020).

Švýcárna

Přestavbou bývalé hájovny ve Slavické oboře (jižně od zámeckého parku) vznikla tzv. Švýcárna, která se nachází nedaleko od zmiňovaného Kočičího hrádku. Návrh na výstavbu Švýcárny přišel při jedné z cest Vincenta Karla po Anglii v roce 1837. Byla postavena roku 1839 za Vincenta Karla Auersperga jako místo pobytu panstva v přírodě a působila také jako okrasný prvek Auerspergského sídla v romantickém stylu. V období po první světové válce posloužila jako místo k ubytování Auerspergů a zaměstnanců hřebčína (Historie, 2021).

V současné době se v jejích prostorách nachází Interaktivní muzeum Švýcárna Slatiňany, jehož stála expozice nabízí náhled do historie starokladrubských koní, města Slatiňany a samotné Švýcárny. V jednom ze sálů je možno zhlédnout film o starokladrubsém koni, o jejich životě, reprodukci a dalším. Jedna z expozic je věnována zachránci starokladrubského vraníka – Františkovi Bílkovi, dále se zde nachází interaktivní sál pro nejmenší návštěvníky, vitríny se sbírkami chomoutů a jezdeckých potřeb (Švýcárna, 2021).

Výcvikové středisko Heřmanův Městec

V kontextu s Národním hřebčínem Kladruby nad Labem a zároveň hřebčínem Slatiňany nelze opomenout jeho zásadní pracoviště, které dnes slouží primárně k výcviku starokladrubských koní. Tím je Výcvikové středisko Heřmanův Městec, které se nachází nedaleko od obce Kladruby v Heřmanově Městci na poměrně ukrytém místě, které běžný návštěvník města nezahlédne.

Historie hřebčína v Heřmanově Městci se pojí s významným rodem Kinských, který zdejší panství zakoupil roku 1828. Když kníže Rudolf Kinský z Vchynic, jež stál za koupí tohoto velkostatku (tehdy za cenu 730 tisíc zl.), zemřel roku 1836, správcem panství se stala jeho manželka Vilemína Kinská. Její syn Ferdinand Bonaventura Kinský později pokračoval ve správě panství po vzoru svých rodičů a roku 1875 nechal na místě panství vybudovat stáje pro koně, které zde fungují dodnes.

V minulosti stáje nebyly domovem starokladrubských koní, ale stávali tam koně kočároví k dopravě, sportovní koně pro polo a dostihy a také koně pro parforsní hony.

Zakladatel Heřmanoměstského hřebčína Ferdinand Bonaventura byl velkým nadšencem parforsních honů a byl jejich pravidelným účastníkem. Malby v hřebčíně i jeho sedlovně jsou jasnými důkazy, jak velkou částí pro Kinské parforsní hony sehrály. Ty se do Českých zemí dostaly koncem 18. století ze zemí Francie, Itálie a Španělska formou honů za divočáky či jinou zvěř. Počátkem 19. století se zde objevily hony na anglický způsob (spíše za účelem sportu než lovu), a tak byli přivezeni první koně a psi k těmto účelům. Roku 1841 byla v Pardubicích

vytvořena Pardubická parforsní společnost a ve stejném roce se uskutečnil první hon po anglicku. Postupný úpadek honů začal s nedostatkem financí přicházet roku 1911 a po propuknutí první světové války parforsním honům natrvalo odzvonilo.

V budově hřebčína se nachází tzv. galasedlovna, kde se dochovaly původní jezdecké potřeby, sedla, uzdy a uzdečky, které patřily rodu Kinských. Součástí galasedlovny je trenažér, který slouží pro výcvik jízdy se spřežením.

K přípravě koní Národního hřebčína Kladruby nad Labem slouží nedaleká Bažantnice, přírodně-krajinářský komplex, která má rozlohu okolo 22,2 ha. Dříve se okolo ní nacházel pískový ovál dlouhý 2208 metrů, který byl po čase zrušen. Kromě účelů pro výcvik koní je dnes park místem pro rekreaci a procházky pro širokou veřejnost (Průvodcovský text).

V současnosti v hřebčíně nenalezneme jediného koně. Budova prochází celkovou rekonstrukcí za účelem vytvoření moderního a reprezentativního sídla. Středisko v Heřmanově Městci spadá pod křídla hřebčína v Kladrubech nad Labem, tudíž je třeba dbát na zachování historické hodnoty, tradic a vzhledu hřebčína.

V rámci rekonstrukce proběhne kompletní oprava fasád (zachována bude barva i materiál), střechy. Vnitřní prostory stájí podstoupí částečným opravám, důraz bude kladem zejména na reprezentativní části, jako je galasedlovna.

Dokončení rekonstrukce je plánované na konec roku 2022, do té doby budou koně umístěni ve Kladrubském pracovišti v Selmicích (Průvodcovský text).

Praktická část

Druhá část bakalářské práce je vytvořena formou organizovaného zájezdu s průvodcovskou činností, jehož motivem je seznámit návštěvníky Pardubického kraje s jeho památkami historicky a současně propojenými s koňmi, obeznámit je s místní historií a kulturou, nabídnout poznání bohatosti a významnosti historie hřebčínů, která zpravidla bývá novinkou i pro koňské nadšence a také poukázat na chod a současnost zmiňovaných míst po jejich zařazení na seznam dědictví UNESCO.

Výsledkem této části je vytvoření speciálního turistického produktu pro konkrétní cílovou skupinu turistů. Cestovní kancelář, která produkt zajišťuje, nabízí kompletní několikadenní zájezd zahrnující základní i doplňkové služby. Hlavní náplní zájezdu je průvodcovská činnost, která nabízí účastníkům služby spojené s doprovodem skupiny, zajištění programu, poskytování informací, týkající se navštíveného místa a okolí.

Cílem zájezdu je za pomoci poskytnutých odborných služeb a atraktivit dané oblasti zajistit spokojenost účastníků cestovního ruchu, poskytnout program pro využití volného času klientů a seznámit je s bohatostí a rozmanitostí zmiňovaných krajín.

Krajina pro chov koní – Po Pernštejnově koňské pouti

Cestovní kancelář nabídne prodloužený víkend v krajině pro chov koní, která se nachází na východě Čech v Pardubickém kraji. Turistický produkt bude zahrnovat prvky kulturně poznávací, vzdělávací a společenské. Cílovou skupinou zájezdu budou klienti, jejichž motivem je detailnější poznání kultury a historie starokladrubskeho koně a krajiny kolem něj, nahlédnutí do chodu stájí, jakým způsobem chov probíhal dříve a jak probíhá dnes.

Cestovní kancelář poskytne prohlídku dvou hlavních hřebčínů, v Kladrubech nad Labem i Slatiňanech, zajistí návštěvu Pardubického dostihového závodiště a na závěr má pro účastníky nachystané překvapení formou krátkého seznámení s koňmi v praxi.

Zájezd se uskuteční ve dnech 27.–29. srpna 2021. Kapacita zájezdu je minimálně 10, maximálně 20 účastníků.

Náplň programu zájezdu

Těžištěm prvního dne zájezdu, tedy v pátek, bude město Slatiňany, kde je zajištěné i ubytování a převážná většina stravování. Proběhne prohlídka hřebčína, kde se seznámíme s historií starokladrubského vraníka a poslechneme si příběh jeho úplného odstranění z chovu a následného zachránění. Spolu s průvodcem si projdeme jednotlivé stáje plemenných hřebců a klisen a dozvíme se, jak v současné době hřebčín funguje. Proběhne prohlídka zámku, ve které nás čeká náhled do historie šlechtického rodu Auerspergů a jejich způsobu života, dále si prohlédneme zámecký park a zahrady se sbírkou dřevin s jezírky, dvěma altánky kapličkou a s tzv. dětským hospodářstvím. Budeme mít možnost zhlédnout Hipologické muzeum, ve kterém se nachází největší hipologická sbírka na světě. Poslední páteční zastávkou bude budova Švýcarský, kde se nalézá stálá expozice na téma starokladrubského koně a jeho historie, a nedaleký Kočičí hrádek, který osloví převážně nejmenší účastníky výletu. Zde budeme vtaženi do atmosféry a doby, kdy na zámku pobýval šlechtický rod Auerspergů. V poledne a večer je pro nás přichystané občerstvení v restauraci U Zámku, která současně slouží jako naše ubytovací zařízení.

Sobotní program se ponese v duchu starokladrubských běloušů a jejich domova – Národního hřebčína v Kladruzech nad Labem. Po snídani se vydáme směrem na severozápad od Slatiňan do obce Kladruhy nad Labem. Zde nám bude nabídnut prohlídkový okruh stájí, kde se již po dlouhá staletí chovají starokladrubští bělouši a budeme obeznámeni s jejich historií a chovem, jehož počátky se datují před více než 400 lety. Bude nám odhaleno několik historek, mezi které se řadí například záhada černých hříbat bílých klisen nebo proces, kterým samotná hříbata musí projít, než se z nich stanou dospělí jedinci. Dále budeme moci vystoupat na vyhlídkovou věž v areálu a uvidět celou krajinu hřebčína. Po obědě v Císařském hostinci si prohlédneme stavby kočárovny a galapostrojovny a nahlédneme do vnitřních prostor, kde se nachází starodávné šlechtické kočáry a stroje na koně. V neposlední řadě navštívíme Kladrubský zámek a kostel, kde se přeneseme do dob císaře Františka Josefa I. a jeho manželky princezny Sisi. Projdeme komnaty zámku, ve kterém císař pobýval a seznámíme se také s jeho historií.

Předchozí dva dny nám ukážou život šlechticů a koní, třetí den bude zaměřen na sport a rekreaci. Prvním místem návštěvy se stane Dostihové závodiště v Pardubicích, na které se každoročně na podzim sjíždí dostihoví nadšenci z celého světa, aby zhlédli velkolepý dostih Velká Pardubická, jehož první závod se běžel již v roce 1874. Letošní rok se bude konat již 131. ročník tohoto slavného dostihu. Budeme mít jedinečnou možnost zjistit veškeré

zajímavosti o bohaté historii závodiště i slavného dostihu. Dostaneme také příležitost projít závodní trať s přihlédnutím k těm nejznámějším skokům, mezi které patří příkop Taxis.

Zakončení nedělního a zároveň celého zájezdu proběhne ve stájích Apolenka nedaleko od města Pardubic v obci Spojil. Kromě oběda na místním sportovním hřišti, nás čeká projížďka na koních, malá prohlídka stájí a celého areálu. Tímto bude výlet zakončen přejezdem na místo, kde se návštěvníci první den sešli, na autobusové nádraží v Pardubicích.

Časový harmonogram zájezdu Po Pernštejnově koňské pouti

den	hodina	aktivita
pátek	8:30-9:00	Sraz
	9:00	Odjezd do Slatiňan
	9:20	Příjezd k penzionu U Zámku
	10:00	Stáje Slatiňany
	11:30	Oběd
	13:30	Zámek Slatiňany
	14:45-15:30	Zámecký park a zahrady
	15:45-16:45	Hipologické muzeum
	16:45-18:00	Kočíčí hrádek a Švýcárna (s přesunem)
	18:30	Večeře
sobota	7:00-8:30	Snídaně
	8:45	Odjezd do Kladruv nad Labem
	9:30	Příjezd
	10:00-10:45	Stáje Kladruhy nad Labem
	11:00-11:45	Vyhlídková věž
	12:00	Oběd v Císařském hostinci
	13:45-14:30	Kočárovna a galapostrojozna
	15:00-16:00	Zámek s kostelem
	17:15	Odjezd do penzionu
	18:30	Večeře
neděle	7:30-8:30	Snídaně
	9:00	Odjezd na Dostihové závodiště Pardubice
	9:30-10:30	Prohlídka závodiště
	10:30-12:00	Prohlídka trati Velké pardubické
	12:00	Odjezd do Spojila
	12:30	Oběd
	14:00	Závěrečné překvapení
	16:00	Odjezd k nádraží Pardubice

Tabulka č. 1 Vlastní zpracování

27.8.2021 - Příjezd a návštěva Slatiňan

Zájezd začíná na autobusovém nádraží v Pardubicích, Palackého třída 2406, kde se všichni sejdeme mezi 8:30 a 9:00. V 9 hodin odjíždí autobus z nádraží, který nás zaveze k penzionu U Zámku na náměstí T.G. Masaryka ve Slatiňanech. Zde se nachází ubytovací zařízení, ve kterém budeme po celou dobu zájezdu ubytováni a částečně se stravovat. K dispozici je dohromady 9 pokojů dvou, tří, čtyř a pětilůžkových se sociálním zařízením a moderním vybavením. V dolní části objektu se nachází restaurace, kde je zajištěna snídaně v sobotu i v neděli formou švédských stolů a další občerstvení (Penzion a restaurace U Zámku, 2021). Poté, co se ubytujeme, se sejdeme před budovou a vydáme se na první prohlídku a tou bude prohlídka hřebčína a jeho stájí.

Po cestě do Slatiňanského hřebčína, který je od penzionu vzdálený 450 m, projdeme Jiráskovu ulici, na jejímž rohu zahlédneme Farní kostel sv. Martina, původně gotický kostel ze 14. století (Kostel sv. Martina s farou, 2021). Jakmile projdeme okolo kostela, dostaneme se již do zámeckého parku hřebčína Slatiňany a dojdeme k hlavní bráně stájového areálu. Zde bude začínat naše první prohlídka zájezdu – prohlídkový okruh Stáje Slatiňany. Komentovaná prohlídka všech stájí bude trvat zhruba 45 minut a naše průvodkyně nás seznámí s areálem, s jeho historií a se starokladrubskými vraníky.

Prohlídka začne na hlavním nádvoří hřebčína, kde nás průvodkyně seznámí s místem, dozvíme se jací koně a proč se zde chovají.

Hřebčín Slatiňany vznikl jako „záchranné místo“ starokladrubského vraníka. Ti byli v důsledku nástupu komunismu odstraněni z chovu. Důvodem bylo více faktorů, které jeho vyloučení zapříčinily. Rok 1945 se zapsal jako rok obnovení starokladrubského koně černé barvy zásluhou profesora Františka Bílka, který vraníka přesunul do stájí slatiňanského hřebčína a pracoval na jeho regeneraci.

Než se přesuneme k jednotlivým stájím, dozvíme se, k čemu se dnes starokladrubský kůň využívá. Kromě akcí, spojených s hřebčínem v Kladruzech, jako jsou Jezdecký pohár, Den Starokladrubského koně nebo Velký jezdecký den, se starokladrubský vraník využívá ve službách Městské policie. Jsou také oblíbenými společníky pro sport ve spřežení a vozatajství.

První si prohlédneme stáje plemenných hřebců, kde se dozvíme o typických znacích starokladrubského koně a jakým způsobem získávají svá neobvyklá a složitá jména. Hřebci dostanou jméno, které musí začínat prvním písmenem názvu otcovské linie a poté následuje jméno matky. Na konci je římská číslice, která označuje pořadí hřebce v dané linii. U klisen se vytváří jméno jinak. Jméno začíná na počáteční písmeno její matky.

Následně nahlédneme do stájí klisen, kde budeme moci vidět všechny tři typy stání pro koně – volné, v boxech a vazné. Probíhají zde také porody klisen. Narozená hříbata se brzy zařadí do stáda ostatních klisen s hříbaty, aby si rychle zvykla na provoz a společnost. Jistě se také průvodkyně zmíní o seriálu, který byl v hřebčíně Slatiňany natáčen a díky němu v následujících letech obrovsky stoupla jeho návštěvnost. Seriál se jmenuje Dobrá Voda a byl natáčen v roce 1982.

Po stájích s klisnami přejdeme do kočárovny, kde zhlédneme drahocenné kočáry, zjistíme, při jakých příležitostech se používaly. Posledním místem prohlídkového okruhu stájí bude sedlovna, která vystavuje nejen sbírku sedel, ale i postrojů do záprahu, vybavení na koňské polo a sbírku podkov významných dostihových koní.

Poté, co průvodkyně ukončí prohlídku stájemi, přesuneme se zpět do našeho ubytovacího zařízení, kde nás v prostorách restaurace bude čekat oběd. Bude následovat krátká poobědní pauza, po které otevřeme náš bohatý odpolední program.

Páteční program odpoledne bude zahrnovat prohlídku zámku a jeho přilehlého parku, jež byly slavnostně otevřeny pro veřejnost v červnu letošního roku po tříleté rozsáhlé rekonstrukci. Budeme tak jedni z prvních návštěvníků revitalizovaných prostor Slatiňanského zámku. Dalším bodem na našem programu bude nahlédnutí do jednoho z největších muzeí na světě věnovanému hipologii. Poslední společnou návštěvou se stane prohlídka Švýcárny a Kočičího hrádku, kam budeme moci zavítat sami a posléze se přesuneme zpět do penzionu na večeři.

Toto ubytovací zařízení jsme vybrali právě z důvodu, že jeho lokalita je příhodná při návštěvách starokladrubských památek, hřebčína i zámku. Zámek se totiž nachází přibližně 450 metrů od penzionu. Projdeme tedy opět okolo Farního kostela sv. Martina a tentokrát se od něj dáme na druhou stranu, kde již po několika metrech zahlédneme náš další bod programu a tím je původní sídlo Auerspergského rodu – Zámek Slatiňany. Zámek nabízí dva prohlídkové okruhy. První okruh nese název „Letní sídlo Auerspergů“, který je základní prohlídkou zámku, jeho pokojů a místností a trvá přibližně 45 minut. Tento okruh je možné obohatit o další místnosti v rámci Auerspergské kuchyně, kotelny, umývárny a dalších. Okruh dostal název „Celým zámkem“ a jeho prohlídka trvá 60 minut. Zajistili jsme okruh po celém zámku, abychom měli možnost poznat skutečný život Auerspergů po všech jeho stránkách.

Jak již bylo zmíněno, zámek Slatiňany procházel poslední tři roky velmi rozsáhlými opravami, největšími za posledních 120 let. Tato rekonstrukce přinesla několik novinek ve vnitřních prostorách zámku a obohatí jeho návštěvníky o některé nové expozice či služby. Hned při vchodu do zámku si povšimneme nové místnosti s pokladnou, která nabízí nové a lepší

služby. Tři prudké schody po rekonstrukci nahradily bezbariérový přístup, což byl jeden z plánů této rekonstrukce – bezbariérový přístup celého areálu, aby byla návštěva přístupnější všem jeho návštěvníkům. Na pokladně je kromě zakoupení vstupenek možné pořídit i suvenýry, publikace a brožury a novinkou je také úschovna zavazadel. U vstupu přibyla historická expozice, která návštěvníkům nabízí první nahlédnutí a seznámení se s historií zámku a jeho zajímavostmi (Šibenice i pokoje malých princů. Víte o novinkách letošní sezóny?, 2019).

První patro zámku nám nabídne náhled do soukromí šlechty z dob 18. a 19. století. Podíváme se do knížecího salonu, do jeho pracovny a také do knížecí ložnice. Všechny místnosti jsou bohatě vyzdobeny dobovými prvky, benátskými lustry, a hlavně značným množstvím obrazů šlechtické rodiny a samozřejmě koní. Významnými komnatami naší prohlídky budou pokoje dvou dětí – prince Vincenta a princezny Charlotty, které prošly v posledních letech kompletní přestavbou. Pokoj prince Vincenta doslova žije koňmi. Jeho pokoj je plný obrazů s koňskou tematikou, které dokonce mají na své zadní straně štítek s českým i německým nápisem „majetek prince Vincenta“. Najdeme zde koňské sošky, doplňky ve tvaru podkovy, bičičky a jiné, jelikož Vincent byl obrovským milovníkem koní. Druhým dětským pokojem zámku je pokoj princezny Charlotty, která zde pobývala velmi krátkou dobu, zemřela ve svých 22 letech. Léta trpěla chudokrevností, a tak jí po čase byl zakázán veškerý pohyb a byla odkázána pouze na nosítka, která v rámci prohlídky uvidíme v její komnatě. Nosítka byla do doby před rekonstrukcí schována na půdě, takže jsou jednou z novinek při prohlídce zámkem. Další z místností, kterou navštívíme bude dětská učebna, která sloužila k základnímu domácímu vzdělávání šlechtických dětí, než začaly odcházet na lycea a univerzity (Šibenice i pokoje malých princů. Víte o novinkách letošní sezóny?, 2019). Prohlédneme si také jídelnu knížecího rodu, kde naši pozornost jistě přitáhne její čistota a elegance bílo-zeleného vybavení a velký nástěnný obraz přes délku celého jídelního stolu, na kterém můžeme vidět výpravu koňského spřežení.

Poté, co si prohlédneme všechny přístupné místnosti prvního patra zámku, sejdem do suterénu, kde v rámci okruhu „Celým zámkem“ pohlédneme do prostor umývárny, kotelny a kuchyně. Za zmínku stojí také malý pokojík vedle kuchyně, kde si kuchaři mohli při dlouhém a náročném čase při vaření a pečení odpočinout (II. Celým zámkem, 2021). Po skončení prohlídky zámecké budovy se přesuneme k individuální prohlídce zámeckých zahrad, které díky poslední rekonstrukci nabízí příjemný pobyt v přírodě.

Součástí budovy zámku jsou již zmiňované zahrady a park, který byl po rekonstrukci rozdělen na dvě části, z nichž jedna je volně přístupná v rámci otevírací doby a druhá je přístupná pouze po zakoupení samostatné vstupenky nebo vstupenky okruhu „Celým zámkem“.

Zámecké zahrady si budeme mít možnost prohlédnout samostatně bez průvodce a obdivovat cizokrajné dřeviny, záhony a památky.

Formování zámeckého parku začalo koncem 18. století, kdy se jeden z knížat Auerspergského rodu rozhodl z hospodářského dvora vytvořit park, který je dnes bohatým místem dřevin, na které zmíněný kníže velmi dbal. Značnou zajímavostí, kterou v parku uvidíme, je tzv. dětské hospodářství. Jedná se o zmenšeninu panství, jež nechali Auerspergové vystavět pro své děti jako jejich malé sídlo. Zde se jejich děti, spolu se svými příbuznými učily běžným činnostem dospělých, mezi které patřilo obstarávání půdy, sázení květin, práce s hospodářskými zvířaty. Bylo to také místo vzdělávání, kde děti psaly dopisy, četly si nebo také vařily. Konec 19. století přinesl zámeckému parku altánek a kapličku, leknínové jezírko nebo tenisový kurt. Díky rekonstrukci zde bylo vysázeno několik stromů a keřů, bylo opraveno jezírko a cesty, jimiž budeme procházet v zámeckých zahradách. Správce zámeckého areálu předpokládá, že bude v následujících letech v parku vybudována kavárna k občerstvení a posezení pro jeho návštěvníky (IV. Zámecká zahrada, 2021).

Po samostatné prohlídce zámeckých zahrad se sejdeme v 15:45 před zámkem, kde se nás opět ujme průvodkyně. Ta nás zavede do největšího hipologického muzea na světě. Muzeum nám nabídne náhled do jeho dvou stálých expozic. Jednou z nich je „Kůň v umění“ a druhá je „Vědecká část“. Celý prohlídkový okruh trvá zhruba 50 minut a nese název „Království za koně“.

Prohlídka začne v levé části přízemí muzea, která ukazuje první styk člověka a koně v době ledové. Uvidíme zde také kresby koně převalského, krav, sobů a mamutů (Bílek, 1962). Tato část expozice prošla v roce 1999 rozsáhlou rekonstrukcí, a získala tak novou podobu (Juranová, 2000). Projdeme do následujícího sálu, kde si prohlédneme vývoj koně od pradávna až dodnes. Další místnost nabídne srovnání lidské a koňské kostry. Na stěnách muzea si povšimneme maleb známých autorů, mezi které patří Josef Mánes nebo Mikuláš Aleš. V jednom z dalších sálů nahlédneme na sochu J. V. Myslbeka koně sv. Václava (Bílek, 1962). V roce 2000 proběhla úspěšná rekonstrukce kuchyně, jejíž návštěvnická trasa byla téhož roku v dubnu otevřena (Juranová, 2000).

Poté se přesuneme do prvního patra, kde si již po cestě prohlédneme rytiny, zobrazující drezuru koně. Přesuneme se do jídelny, ve které visí velký obraz F. F. Hamiltona. Dalším významným obrazem je obraz Rudolfa II., zakladatele hřebčína v Kladrubech nad Labem. Dále se podíváme do pokoje parforsních honů nebo pokoje steeplechase. Projdeme slatiňanským pokojem, kde nalezneme obrazy starokladrubských koní, záprahů a postrojů (Bílek, 1962).

Celou prohlídku uzavřeme pamětní síní, věnované Rudolfovi Poplerovi, o kterém se více dozvíme při prohlídce Dostihového závodiště v Pardubicích (Juranová, 2000).

Po prohlídce sbírky hipologického muzea se přesuneme do zámeckého parku, kde bude pokračovat naše další část dnešního programu.

Na jižní straně zámeckého parku se nachází začátek naučné stezky, která směřuje přímo k naší další zastávce, kterou bude budova Švýcárny. Naučná stezka, která vede přes Švýcárnu až ke Kočičímu hrádku je dlouhá zhruba 2 km a po trase je pro její nejmenší účastníky přichystaná sbírka úkolů a otázek a také jejich řešení na ukázkových tabulích. Trasa povede převážně lesními cestami, chvíli i po vedlejší silnici. Zhruba po 25 minutách dojdeme ke zmíněné Švýcárně. Ta byla přestavěna z hájovny v polovině 19. století. V současnosti do ní bylo umístěno Interaktivní muzeum starokladrubského koně, které nabízí kompletní historii chovu tohoto plemene a díky moderním prvků působí jako zajímavé stanoviště pro děti, které si zde mohou vyzkoušet například jízdu v kočáře nebo samotné řízení spřežení. Jelikož náš druhý den zájezdu se bude věnovat detailní návštěvě Kladrubského hřebčína, rozhodli jsme se návštěvu muzea Švýcárny vynechat a pouze nahlédnout do vnitřních prostor a zhlédnout jeho architektonickou stavbu zvenku.

Předposledním místem našeho prohlídkového okruhu dnešního dne bude Kočičí hrádek, ke kterému dojdeme po naučné stezce lesem. Hrádek je od budovy Švýcárny vzdálen zhruba 250 metrů. Tato zmenšenina hradu, kterou nechala vybudovat kněžna Vilemína z Auerspergu koncem 19. století, sloužila pro ty nejmenší členy císařské rodiny. Šlechtické děti zde trávily veškerý volný čas, hrály si a dodnes je to jedna z nejoblíbenějších zastávek nejmenších při prohlídkách Slatiňanského zámku a jeho okolí (Naučná stezka Ke Kočičímu hrádku, 2018). Tímto zakončíme náš první den zájezdu a přesuneme se zpět stejnou trasou do penzionu U Zámku, kde už bude přichystaná večeře a poté budeme moci ve společenské místnosti penzionu strávit večer sdílením zážitku z prvního dne.

28.8.2021 – Den v Kladrubech nad Labem

Druhý den našeho zájezdu začneme snídaní ve formě švédských stolů, která pro nás bude připravena od 7:00 do 8:30 v jídelní části našeho ubytovacího zařízení. V 8:45 před penzion U Zámku přijede autobus, který nás odveze do další části našeho zájezdu, do Kladrub nad Labem. Trasa je dlouhá přibližně 35 km a potrvá okolo 40 minut. Při cestě na místo příjezdu získáme základní informace týkající se obce Kladrub nad Labem a hřebčína, který bude prvním bodem našeho dnešního programu.

Autobus nás zaveze na parkoviště před hřebčín v Kladrubech nad Labem, kde se nás již ujme průvodkyně. Naši první prohlídkou bude okruh stájí, který začne v 10:00 a bude trvat zhruba 60 minut.

Průvodkyně začne svou prohlídku na hlavním nádvoří stájí, kde nás seznámí se stručnou historií hřebčína a povypráví některé zajímavosti.

Hřebčín v Kladrubech je jedním z největších a nejstarších hřebčínů na světě. Byl povýšen v roce 1579 na císařsko-královský hřebčín. Někdy se tento rok uvádí jako rok založení hřebčína, který zde byl již za dob Pernštejnů, kteří chovali koně v oborách. Kladruby nejsou jedinými stájemi, kde jsou starokladrubští koně chováni, najdeme je také v hřebčíně Slatiňany, který jsme včera navštívili a také v Heřmanově Městci, Slavicích a Selmicích. Pracovištěm, které spadá pod Kladrubský hřebčín, jsou Selmice. V Selmicích se nachází odstavená hříbata od 6 měsíce jejich života zhruba do 4 roku věku, kdy se vrací zpět do hřebčína v Kladrubech a tam je čeká výcvik v kočáře a pod sedlem a také zkoušky. Počet starokladrubských koní se k dnešnímu dni odhaduje na 250 a každým rokem se narodí okolo 30-50 hříbat. Hřebčín každoročně pořádá Velký jezdecký den, který je nejžádanější akcí roku. V tento den dochází k předvádění plemenných hřebců, klisen a nově narozených hříbat. Po celý den je pro návštěvníky uspořádán bohatý program, který zahrnuje ukázkou koní v zápřahu. Tradičně se zapřáhne 16 koní do jednoho kočáru, což je unikátní atrakcí pro návštěvníky. Zajímavostí je, že držitelem českého rekordu v počtu zapřažených koní, je Petr Vozáb, který zapřáhl dvacetidvouspřeží.

Poté se přesuneme ke stájím číslo 4, které mají jako jediné svou původní podobu, jsou to takzvané vazné stáje, kde koně nemají svůj vlastní box, ale stojí za hlavu uvázaní na „štontech“. Ustájení jsou zde koně učňů, kteří je ráno odjezdí a později odvedou na pastviny.

Po prohlídce stáje 4 se přesuneme ke stájím plemeníků, kde si prohlédneme zástupce jednotlivých plemenných linií, kterými jsou Generale, Generalissimus, Sacramoso, Favory a

Rudolfo. Najdeme zde například hřebce, který byl světově úspěšný ve spřežení Petra Vozába nebo hřebce Jiřího Nesvačila, který byl na světových závodech za oceánem.

Ze stájí plemenných hřebců se podíváme na jízďárnu, která je dodnes využívána a také nahlédneme na volnou stáj, která slouží jako porodnice. S porodnicí se pojí několik historek a zajímavostí o starokladrubských hřibatech. Nejen ti starokladrubští, ale obecně hřibata bílých matek se rodí převážně černá a postupem času vybělují, nejdříve se z nich stanou „grošáci“. Až postupem let, v dospělosti, se jejich srst přemění na bílou barvu.

Jakmile zakončíme prohlídkový okruh kladrubských stájí, budeme mít ještě čas před obědem na vyhlídkovou věž. Její návštěva je dobrovolná, tudíž ti, kteří vyhlídkovou věž budou chtít vynechat, mohou zůstat ve stájích a vznést ještě dotazy, které v průběhu prohlídky nezazněly. Pokud se vydáme na vyhlídkovou věž (rozhlednu), čeká nás 87 schodů. Rozhledna měří 17 metrů a je z ní možné pohlédnout na celý areál z ptáčích perspektivy (Návštěva hřebčína, 2021).

Následovat bude oběd přímo v areálu hřebčína v restauraci Císařský hostinec, kde nabízí převážně českou kuchyni. Možnost posezení je uvnitř i venku pod slunečníky s výhledem na areál a jeho dění.

Po obědové pauze se vydáme na další okruh Kladrubského hřebčína, který začíná ve 13:45. Zavítáme do budov kočárovny a galapostrojovery. V kočárovně uvidíme u jednotlivých kočárů tabulky s popisky, z jaké doby pochází a k čemu byly využívány. Za zmínku stojí zlatá karosa, která účinkovala v seriálu F. L. Věk při příležitosti slavnostní korunovace císaře Leopolda II. Mimo jiné si v kočárovně prohlédneme sbírku saní, loveckých kočárů nebo státní kočár T. G. Masaryka. Po kočárovně přejdeme do vedlejší budovy, kde se nachází historické postroje, mezi které patří mimo jiné klapky na oči, které jsou častým předmětem dotazů návštěvníků. Ty mají koně z toho důvodu, aby se plně soustředili na jízdu a předešlo se tak jejich rozptylování ať už okolím nebo ostatními koňmi v záprahu.

Poslední sobotní atraktivitou bude okruh zámku a kostela, nacházející se přímo v areálu hřebčína. Expozice zámku jsou převážně věnovány Františku Josefu I. a jeho manželce princezně Sisi, kteří na zámek často jezdili. V zámku nejdříve uvidíme hlavní schodiště, na jehož stěnách jsou pověšeny obrazy Ferdinanda I. a jeho syna Maxmiliána II., kteří byli prvními správci kladrubské obory po Pernštejnecích. Poté uvidíme císařskou jídelnu, kde nám průvodkyně řekne o údajných dietách princezny Sisi, o které se tradovalo, že trpěla anorexií. Další místnost, do které zavítáme je salon císařovny Alžběty, kde nesmí chybět psací stůl, na kterém Sisi často psala své dopisy a básně. Sisi byla považována za nádhernou ženu, která pečlivě pečovala o své vlasy, proto zde uvidíme i její soupravu na česání.

Nahlédneme do pokojů komorných, které jsou dnes vybaveny tak, jak vypadaly za doby Františka Josefa a Sisi. Poté přejdeme do knihovny, kde se nachází stará plemenná kniha koní a vydáme se do oratoře, kde dříve probíhaly mše císaře, aby nemusel chodit do kostela mezi běžné lidi. Nahlédneme do pracovny a salonu Františka Josefa, kde císař trávil hodně času.

Prohlídka bude pokračovat do přilehlého kostela, který byl dříve menším barokním kostelíkem a po požáru v roce 1757 byl přestavěn. V kostele uvidíme velký obraz Zavraždění sv. Václava při hlavním oltáři. Kostel je dnes v klasicistním stylu a je dominantou celého areálu. Tímto okruhem skončíme naši sobotní prohlídku v Kladrubech nad Labem a přesuneme se do penzionu na večeri.

29.8.2021 – Závěrečný sportovní den

Náš třídenní zájezd zakončíme nedělním programem ve spíše sportovním duchu. Doposud jsme objevovali život a chov starokladrubsých koní, rodu Auerspergů, dozvěděli jsme se zajímavosti o princezně Sisi, ale dnes se přesuneme do světa sportu. Dnešní program začne přejezdem na Dostihové závodiště v Pardubicích, kde se dozvíme o jednom z nejtěžších dostihů v Evropě a o historii samotného závodiště. Poté se přesuneme do obce Spojil, kde si na místním sportovním hřišti dáme oběd a poslední částí bude návštěva stáji Apolenka, po které budeme provedeni jednou ze zaměstnankyň a kde se ti odvážnější budou moci svézt na koni.

Neděle je poslední den zájezdu, tudíž si po snídani sbalíme všechny věci, které po dobu dnešního programu necháme v autobuse a ten nás odpoledne odveze zpět na místo pátečního ranního srazu. Snídaně je pro nás nachystána od 7:30 do 8:30. V 9:00 nás vyzvedne autobus, který nás zaveze do města Pardubice, konkrétně k Dostihovému závodišti. Trasa je dlouhá zhruba 18 km a potrvá okolo 20 minut.

Jakmile dorazíme na závodiště, ujme se nás místní průvodkyně, která nás seznámí se závodištěm a v 9:30 začne svou prohlídku po areálu, která bude pokračovat na trať závodiště, kterou budeme mít možnost projít a seznámit se s jejími skoky v blízkosti.

Začneme u brány hlavního vchodu, kde se dozvíme o historii závodiště, základních informacích slavného dostihu a poté se postupně přesuneme areálem k dalším jeho bodům.

Dostihové závodiště je místem, které každoročně na podzim pořádá jeden z nejslavnějších dostihů koní světa – Velkou pardubickou. Vznik závodiště navázal na parforsní hony, které byly velmi oblíbenou zábavou 19. století. V roce 1856 zde vznikla dostihová trať, která byla o několik let později, v roce 1874, pokřtěna prvním dostihem Velké pardubické. Dnešní podoba závodiště se dochovala z prvních poválečných let. Dříve se dostihy běhaly v prostorách dnešního letiště, za samotným areálem směrem na Popkovice.

Je to společenský a kulturní fenomén, na který se sjíždí návštěvníci z celého světa. První Velká pardubická se běžela v roce 1874. Její délka činí 6900 metrů a koně ji obvykle běží do 10 minut. Celkem musí překonat 31 překážek, mezi které patří Irská lavice, Poplerův skok nebo nejslavnější Taxisův příkop. Pravděpodobně nejznámějším a nejúspěšnějším koněm Velké pardubické je ryzák Železník, který v závodě čtyřikrát zvítězil. Z jezdců je to Josef Váňa st., kterému se podařilo Velkou pardubickou vyhrát osmkrát. Svoji kariéru jezdce ukončil a dál pokračuje jako trenér ve své domovské stáji. Dosud jediná žena, která závod Velké pardubické vyhrála, je Lata Brandisová v roce 1937 (Dostihové závodiště Pardubice, 2021). Od roku 1874 se doposud běželo 130 závodů Velké pardubické, v roce 2021 se poběží její 131. ročník. Roky

obou světových válek zabránily v pořádání dostihu, stejně jako rok 1968 z politických důvodů (Historie, 2021). Dostihové závodiště hostí každoročně několik dostihových a jezdeckých akcí, Velká pardubická je vrcholem celé sezony, na kterou je třeba chystat se celý rok. Koně se na závod sjíždí několik dní předem, aby se stihli aklimatizovat (Dostihové závodiště Pardubice, 2012).

Přesuneme se po hlavní asfaltové cestě o pár desítek metrů dál do areálu, kde po levé straně uvidíme dvě kolbiště, jedno písčité a druhé travnaté. Písčité kolbiště slouží k drezurním závodům, které jsou zde několikrát do roka pořádány. V minulosti zde probíhaly i parkurové závody, které se později přesunuly vedle na travu. Okolo kolbiště se nachází tribuny pro návštěvníky a věž rozhodčích. Při závodech se okolo kolbiště vytvoří nízké oplocení a přistaví se stanoviště pro rozhodčí, kteří udělují závodníkům body a hodnocení. Za písčitém kolbištěm uvidíme volný prostor, který slouží k opracování koně a jeho přípravě na samotný závod.

Jen o pár metrů dál se za vysokými stromy skrývá travnatá plocha o přibližně stejné rozloze jako písčité kolbiště, kde se několikrát do roka pořádají parkurové závody. Okolo kolbiště opět zahlédneme tribuny a v rohu mezi nimi vysokou věž rozhodčích, kteří odsud sledují celé dění závodů. Hluběji do areálu projdeme okolo dalšího „opracoviště“ s tzv. kruhovkou (písčité jízdná ve tvaru kruhu o průměru okolo 6 metrů, kde se pracuje s koňmi). Poté už se dostaneme do jedné z hlavních částí areálu a tím jsou jeho stáje.

Ty jsou samostatně uzavřeny a mají 4 vstupy, což je jedna zvláštnost těchto stájí. Správcem stájí je pan Jiří Bělohlav. Pokud projdeme dovnitř do stájí, spatříme zde původní staré stáje, kterých je 8 a okolo nich se nachází venkovní boxy, kterých je 103. Najdeme zde kanceláře, vážnici, místnost pro veterináře a kováře.

Vážnice je místo, kde se kromě váhy nachází také kancelář rozhodčích, kteří jezdce váží, šatna nebo sauna pro jezdce. Každý jezdec se musí před i po dostihu zvážit, aby splnil předepsanou váhu. Prohlédneme si také dopingovou místnost, kam se převáží koně ke kontrole a veterinární místnost (Dostihové závodiště Pardubice, 2012).

Důležitou součástí každého dostihu je Paddock, kde se koně před samotným dostihem předvádí a návštěvníci si koně mohou prohlédnout a vybrat svého favorita k sázení.

Na druhé straně od asfaltové cesty jsou převážně zázemí organizátorů a účastníků závodů.

Naproti Paddocku je budova D, kde si po čas dostihů mohou návštěvníci sázet a také se občerstvovat. Pokud se vydáme zpět směrem k hlavní bráně, po naší levé straně zahlédneme prosklenou budovu Press, vedle ní budova B a A. V těchto stavbách obvykle pobývají organizátoři a správci areálu zde mají své kanceláře. Nejzajímavější částí závodiště je bezpochyby dostihová dráha, na kterou se po prohlídce při hlavní cestě vydáme.

Tato trať a dostih Velká pardubická je často považována za nejtěžší překážkový dostih kontinentu. Každý dostihový závodník sní o účasti v tomto závodě. My si celou trať závodu projdeme a budeme obeznámeni s jednotlivými skoky.

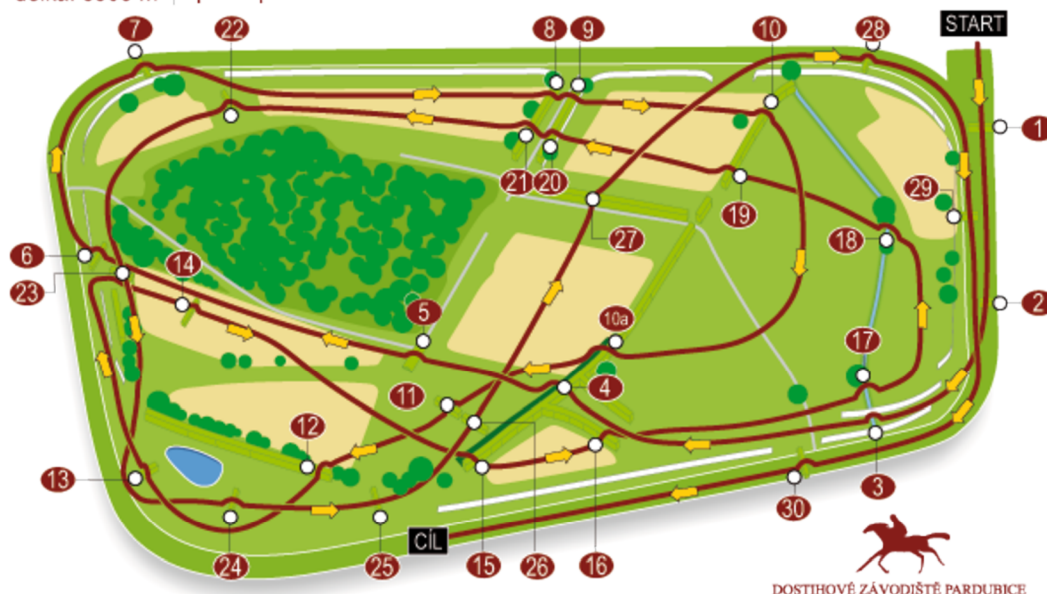
Na startu v zadní části závodistiště, kam se vydáme, se sejde okolo 15–20 koní, kteří musí být starší šesti let a musí mít splněnou kvalifikaci. Po několika metrech od odstartování následují dva první skoky, kterými jsou živé ploty, po kterých se pokračuje na malý vodní příkop. Čtvrtou, pro některé koně někdy i poslední překážkou je proslulý Velký Taxisův příkop, který byl v průběhu let několikrát předěláván na jednodušší verzi. Tento skok je absolvován pouze při závodě Velké pardubické. Původními rozměry dosahoval 200 cm do hloubky a 500 cm do délky, před kterým se nacházel 150 cm vysoký živý plot. Docházelo ale k velmi častým zraněním a úmrtím koní na tomto skoku, proto bylo rozhodnuto skok zjednodušit a zmenšit. Dalším velmi známým skokem je Irská lavice, která je terénní nerovností a koně se jí velmi často bojí. Přejdeme na Popkovický skok, Francouzský skok, Malé zahrádky a Anglický skok, které jsou pro diváky schované za stromy. Poté se dostaneme opět blíže k tribunám, kde následuje Prodloužený Taxisův příkop a sekce živých plotů. Čtrnáctým skokem je Poplerův skok, který nese název po významném československém jezdcí Rudolfu Poplerovi, který na tomto skoku zahynul. Následuje „cválací“ pasáž před diváky se třemi menšími skoky, po kterých se dostanou koně k Velkému vodnímu příkopu, překážce číslo 18. Poté projdeme opět do zadní části závodistiště, kde koně překonávají překážky číslo 19–23. V blízkosti diváků se poté skáče Velký anglický skok, suchý příkop a následuje skok Havlův. Tím se dostaneme do poslední fáze závodu, která obsahuje steeplechase skoky a závěrečnou cílovou rovinku přímo před tribunami.

125. ROČNÍK VELKÉ PARDUBICKÉ STEEPLECHASE

dostihový závod (steeplechase cross-country) pro šestileté a starší koně

délka: 6900 m | počet překážek: 31

11. října 2015

1. živý plot	8.-9. malé zahrádky	15. drop	23. proutěná překážka
2. živý plot s příkopem	10. anglický skok	16. kamenná zeď	24. živý plot (u hangáru)
3. malý vodní příkop	10a. prodloužený Taxis	17. hadí příkop	25. velký anglický skok
4. velký Taxisův příkop	11. živý plot s příkopem	18. velký vodní příkop	26. suchý příkop
5. irská lavice	12. živý plot – seskok	19. malý Taxisův příkop	27. Haviův skok
6. popkovický skok	13. živý plot	20.-21. velké zahrádky	28.-30. proutěné překážky
7. francouzský skok	14. Poplerův skok	22. suchý příkop (za lesem)	

zdroj: Dostihové závodiště Pardubice

ČTK

Obrazek č. 5: Trať 125. Velké pardubické steeplechase. *IROZHLAS* [online]. 9. 10. 2015 [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/fotogalerie/5432443?fid=5667339>

Procházkou po trati Velké pardubické zakončíme naši prohlídku po Dostihovém závodišti v Pardubicích a přesuneme se na závěrečné místo našeho zájezdu, kterým bude obec Spojil. Ve 12 hodin vyrazíme autobusem od parkoviště závodiště ke sportovnímu hřišti obce Spojil. Cesta do Spojila je dlouhá 9 km, takže přejezd nebude trvat déle než 15 minut. Po příjezdu do Spojila zavítáme do místního sportovního areálu, který nabízí i posezení a občerstvení. Děti si budou moci po obědě pohrát na prostorném hřišti, které bylo v posledních letech zrekonstruováno a uzpůsobeno k většímu využití pro sport a zábavu. Působí jako multifunkční sportovní a kulturní zařízení pro místní občany i veřejnost.

Po obědě, se okolo druhé hodiny odpoledne přesuneme jen o několik metrů dál, do stáji Apolenka, jejíž výběhy uvidíme už ze sportovního areálu. Vydáme se lesní cestou zhruba 500 metrů směrem ke stájím, u kterých se nachází velký prostor pro výcvik psů. Do stáji přijdeme z druhé strany, než je obvyklé a projdeme si nejprve oblast výběhů, kam se přes den pouští koně

na pastviny. Dojdeme do hlavní části stájového areálu, kde se nás ujme jedna ze zaměstnankyň. Pová nám, jak to v jejich stájích probíhá, jaká zvířata se zde nachází a co bylo v rámci posledních rekonstrukcí vystavěno a opraveno. Zmíní také rozsáhlý požár, který roku 2018 stáje zasáhl.

Stáje se původně skládaly ze dvou na sebe napojených budov, a dalších dvou o pár metrů dále. Díky velkému požáru, který zasáhl stáje v pondělí 26. listopadu 2018 v ranních hodinách byla jedna ze staveb srovnána se zemí. V ní se nenacházel jediný kůň, ale byla to zásobárna sena na několik měsíců dopředu. Několik dní trvalo, než byl požár kompletně uhašen, ale z okolních stájí se dostalo nečekaně přívětivé pomoci ve formě peněžních prostředků či zásob sena pro zvířata (Požár v Apolence, 2018).

Obrázek č. 6: Požár ve stájích Apolenka (vlastní zpracování)

V hlavních stájích statku se nachází okolo 45 koní. Někteří jsou v majetku stáje Apolenky, jiní v soukromém vlastnictví. Od stájí se vydáme po cestě směrem do středu areálu,

kde se dnes nachází dvě dětská hřiště vedle výběhu se zvířaty, kde najdeme kromě poníků také lamy, ovce a kozy. Od výběhu se dáme po cestě dál směrem k jízdárně, kde probíhají výcviky koní. Na letošní rok je plánovaná výstavba nové, větší jízdárny, která poslouží také jako kolbiště při parkurových a drezurních závodech, které stáj Apolenka každoročně pořádá. Po prohlídce jízdárny se dostaneme do zadní části areálu, kde uvidíme výběh s osly a jejich novorozеныmi oslími hříbaty. Za tímto výběhem uvidíme rozsáhlejší travnaté výběhy pro koně. Dojdeme zpět ke stájím, tentokrát z druhé strany. Vedle nich je další z mnoha výběhů, kde mimo jiné zahlédneme také dobytek nebo velblouda. Díky velkému dobytku stáje Apolenka nabízí mléčné výrobky, které si budeme na konci prohlídky moci zakoupit v jejich malém stánku.

Stáje nabízí ustájení koní, přístup pro veřejnost, ale také služby hiporehabilitace, které pomáhají duševně nemocným a handicapovaným.

Po skončení prohlídky celého areálu přivedou zaměstnankyně dva koně, kteří jsou určeni ke zmíněné hiporehabilitaci, tudíž jsou to velmi spolehlivá a hodná zvířata. Touto zábavnou formou zakončíme náš celý zájezd – projížďkou na koni, která bude lákavá pro nejmenší účastníky.

Návštěva celých stájí Apolenka bude končit okolo čtvrté hodiny odpoledne. Odtud se poté přesuneme na Autobusové nádraží Pardubice, kde náš výlet skončí.

Organizace zájezdu

Celý zájezd, organizovaný naší cestovní kanceláří, doprovází zkušení průvodci v oboru, kteří jsou po celou dobu zájezdu k dispozici. Zájezd zahrnuje zpáteční cestu na místo setkání, zároveň i přejíždění mezi jednotlivými místy naší prohlídky. Zajistíme ubytování v příjemném penzionu v blízkosti zámku a hřebčína Slatiňany. Stravování bude zajištěné formou snídaně a večeře vždy v penzionu a obědy převážně v místech prohlídek. Hlavní náplní zájezdu budou komentované prohlídky dvou hlavních hřebčínů a jejich přílehlých památek. Vstupenky jsou zahrnuty. Cena zájezdu za dospělého je 5000 Kč, za dítě do 10 let 3300 Kč. Zajištěna je převážná většina služeb, které po dobu zájezdu využijeme.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vytvoření přehledu o hřebčinech v Pardubickém kraji a popis jedinečných prvků Národního hřebčína Kladruby nad Labem, jenž se nejen díky své unikátnosti a více než 400leté tradici zapsal mezi památky světového dědictví UNESCO. Bakalářská práce slouží jako jednotný zdroj informací o nejstarším původním českém plemeni starokladrubského koně, vyšlechtěném speciálně k ceremoniálním účelům, a hřebčinech, ve kterých bylo a doposud je toto plemeno chováno. Zároveň má práce posloužit jako propagace hřebčína v Kladruzech nad Labem a hřebčína Slatiňany, jež mají značný turistický potenciál a jejichž návštěvnost by tak díky větší informovanosti mohla vzrůst.

Teoretická část práce popsala vývoj vztahu mezi člověkem a koněm a jak se jeho pozice po staletí měnila. Uvedla historii chovu koní na území České republiky a Pardubického kraje v rámci dvou hlavních hřebčínů, v Kladruzech nad Labem a ve Slatiňanech. Dále čtenářům přiblížila plemeno starokladrubského koně, jež je pokladem kraje a celé země. Dále pojednává o významnosti hřebčína a specifikuje jeho prvky unikátnosti v souvislosti se zapsáním na seznam UNESCO. Popsala významné památky v rámci hřebčína a zámku ve Slatiňanech a zabývala se také tříletou rozsáhlou rekonstrukcí zámeckého areálu v posledních letech.

V praktické části se práce zaměřila na turistický produkt formou zájezdu. Vytvořila třídenní zájezd s názvem Po Pernštejnově koňské pouti, který návštěvníky provedl hřebčiny v Kladruzech i Slatiňanech, nabídl prohlídku přílehlých zámků a dalších památek. Na závěr byli návštěvníci seznámeni s jednou z jezdeckých stájí v obci Spojil a v neposlední řadě si mohli detailně projít Dostihové závodiště Pardubice a jeho slavnou dráhu, po které se běhá dostih Velká pardubická.

Pardubický kraj nabízí širokou škálu památek spojovaných s jedinečným chovem starokladrubských koní, který by neměl být opomíjený. Mimořádná Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladruzech nad Labem byla uznána světovým dědictvím UNESCO a je hodna několikanásobně většího zájmu ze stran turistů a návštěvníků, kteří doufejme nenaruší *genius loci*.

Tištěné zdroje

1. ADAMEC, Zdeněk, Martin EBEL, Ivana EBELOVÁ, et al. *Ochrana kulturní krajiny: organizace kulturní krajiny se zvláštním zřetelem k chovu koní = Cultural Landscape Conservation : the organisation of cultural landscapes with special regard to horse breeding : sborník z mezinárodní konference : 25.-26. května 2017, Kladruby nad Labem, Česká republika*. Kladruby nad Labem: Národní hřebčín, 2018. ISBN 978-80-907015-0-2.
2. BÍLEK, František a Jaroslav HEROUT. *Slatiňany*. V Pardubicích: Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje, 1962.
3. BUŠTA, Jaroslav, Michal KONEČNÝ a Radek RYŠAVÝ. *Zámek Slatiňany*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2015
4. DAVID, Jiří. *Hlavní plemenci šlechtitelského chovu koní v Kladrubech nad Labem v letech 1951-1985*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987.
5. DUŠEK, Jaromír. *Chov koní v Československu*. Ilustroval Jana ČAPKOVÁ. Praha: Brázda, 1992. Živočišná výroba (Brázda). ISBN isbn:80-209-0168-x.
6. GREGOR, Dalibor a Milan VÍTEK. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem: National stud farm at Kladruby nad Labem*. Opava: Dalibor Gregor, 2012. ISBN 978-80-904692-6-6.
7. HÁJEK, Jiří. *Kronika kladrubská: barokní kůň v Čechách : z minulosti i přítomnosti chovu koní a obce Kladruby nad Labem : sbíráno a sepisováno v letech 1976-1982, doplněno až do roku 1990*. Hostomice: Lenka Gotthardová, 2013. ISBN 978-80-903147-1-9.
8. HÁJEK, Jiří. *Kronika kladrubská: barokní kůň v Čechách : z minulosti i přítomnosti chovu koní a obce Kladruby nad Labem : sbíráno a sepisováno v letech 1976-1982, doplněno až do roku 1990*. Hostomice: Lenka Gotthardová, 2013. ISBN 978-80-903147-2-6.

9. HARTLEY EDWARDS, Elwyn. *Velká kniha o koních*. Vyd. 4., rozš., (V Euromedia Group 1.). V Praze: Knižní klub, 2008. ISBN isbn978-80-242-2197-7.
10. HOLCOVÁ, Iveta. *Starokladrubští vraníci včera a dnes: krátký průvodce pro laiky*. České Budějovice: Dona, 2004. ISBN isbn80-7322-061-x.
11. KROULÍK, Miroslav, Věra KUČOVÁ a Petr HOŘÍN. *Hřebčín v Kladrubech nad Labem: krajina koní*. Kladruby nad Labem: Národní hřebčín Kladruby nad Labem, s.p.o., 2016. ISBN 978-80-270-0122-4.
12. LERCHE, František. *Naše koně: Československé chovatelství*. Státní zemědělské nakladatelství, 1959.
13. LERCHE, František. *Starokladrubský kuň*. Praha: SZN, 1956.
14. REGNER, Karel. *Příručka pro chovatele koní. Střední škola chovu koní a jezdeckví v Kladrubech nad Labem*, 2009.
15. ROZEHNAL, Vladimír a Zdenka ROZEHNALOVÁ. *Po Čechách stezkami ušlechtilých koní*. Pardubice: Lukáš Zeman - E-smile.cz, 2019. Města Pardubického kraje (a Východních Čech). ISBN 978-80-88050-07-0.
16. ZÁLIŠ, Norbert. *Bílí koně starokladrubští: kniha o starokladrubských bělouších vychází u příležitosti čtyřstého výročí založení hřebčína v Kladrubech nad Labem*. Hradec Králové: Kruh, 1979. Kraj (Kruh).
17. 50 let hřebčína Slatiňany 1945–1995. Publikace k 55. výročí zahájení regenerace starokladrubských vraníků a k 50. výročí jejich chovu v hřebčíně Slatiňany. 1995. V publikaci nejsou uvedena čísla stran ani ISBN.

Elektronické zdroje

18. Auersperg – základní údaje. *Historická šlechta: Život po meči a po přeslici* [online]. 2009 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.historickaslechta.cz/prehled-rodu/auersperg-zakladni-udaje/>
19. BÍLÝ, Vojtěch. NÁRODNÍ HŘEBČÍN V KLADRUBECH NAD LABEM: PRVNÍ HŘEBČÍN NA SVĚTĚ ZAPSANÝ NA SEZNAMU PAMÁTEK SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ UNESCO. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. 9.7.2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/novinka-narodni-hrebcin-v-kladruech-nad-labem-prvni-hrebcin-na-svete-zapsany-na-seznamu-pamatek-svetoveho-dedictvi-unesco>
20. BRÁZDOVÁ, Tereza. Šibenice i pokoje malých princů. Víte o novinkách letošní sezóny?: Co nového vás čeká na hradech a zámcích v Pardubickém kraji? *Český rozhlas Pardubice* [online]. 14.4.2019 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/sibenice-i-pokoje-malych-princu-vite-o-novinkach-letosni-sezony-7891438>
21. CIESLAR, Jan. TISKOVÁ ZPRÁVA: Ve Slatiňanech obnoví šlechtickou školu v přírodě. *Slatiňany* [online]. Slatiňany, 26.1.2017 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/o-zamku/Rekonstrukce-zamku-a-parku>
22. Dějiny vztahu člověka a koně. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/media/cache/file/1f/Dejiny-vztahu-cloveka-a-kone.pdf>
23. Dětské hospodářství na zámku Slatiňany. *YouTube* [online]. 17.4.2020 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=aMfUxAy0dAw>
24. Dostihové závodiště Pardubice. *Pardubice* [online]. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: https://www.ipardubice.cz/10_1589_dostihove-zavodiste-pardubice/

25. FALVEY, Christian. William and Kate look Czech gift horse in the mouth. *Radio Prague International* [online]. 18.5.2011 [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://english.radio.cz/william-and-kate-look-czech-gift-horse-mouth-8370572>
26. GOTTHARDOVÁ, Lenka. *František Bílek* [online]. 2007 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://slatinany.estranky.cz/fotoalbum/rozhovory-profilly/frantisek-bilek/>
27. GOTTHARDOVÁ, Lenka. Kladruby a UNESCO – první výročí. *Lenka Gotthardová* [online]. 13.6.2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.gotthardova.cz/kladruby-a-unesco-prvni-vyroci/2/>
28. HARTMANOVÁ, Jana. TISKOVÁ ZPRÁVA: Na státním zámku Slatiňany byla dokončena obnova za 134 milionů korun. *Slatiňany* [online]. Slatiňany, 25.6.2020 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/o-zamku/Rekonstrukce-zamku-a-parku>
29. Historie hřebčína: a starokladrubských koní. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/historie>
30. *Historie: Něco o Velké pardubické* [online]. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://zavodistepardubice.cz/historie/>
31. Historie. *Švýčárna* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.svycarna-slatinany.eu/historie/>
32. Hřebčín v Kladrubech obnovuje podobu Krajinářského parku Mošnice. *Https://ekolist.cz* [online]. 3.7.2020 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/hrebcin-v-kladrubech-obnovuje-podobu-krajinarskeho-parku-mosnice>
33. Hřibárna. *Dvůr Krutěnice**** [online]. 2018, 31. 12. 2018 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <http://www.dvurkrutenice.cz/cz/clanky/hribarna.html>

34. II. Celým zámekem. *Slatiňany* [online]. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/1520-ii-celym-zamkem>
35. IV. Zámecká zahrada. *Slatiňany* [online]. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/50216-zamecka-zahrada>
36. IX. Království za koně – Hipologické muzeum. *Slatiňany: OFICIÁLNÍ WEBOVÁ PREZENTACE STÁTNIHO ZÁMKU* [online]. [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/1505-ix-kralovstvi-za-kone-hipologicke-muzeum>
37. JURANOVÁ, Iveta. *Slatiňanský zámek skládá poklonu koním: Kultura z Východních Čech. MF DNES* [online]. 2000 [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz>
38. JURANOVÁ, Iveta. *Slatiňanský zámek už padesát let skládá hold koni: Kultura z Východních Čech. MF DNES* [online]. 10. 5. 2000 [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz>
39. KADLEC, Miloš a Jaroslav BUŠTA. Rekonstrukce zámku a parku: Nejčastější otázky a odpovědi. *Slatiňany* [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/Rekonstrukce---otazky-a-odpovedi>
40. KOBLÍŽEK, Robert. Hřebčín Slatiňany: Historické památky. *Slatinak.cz* [online]. 2018, 9.4.2020 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.slatinak.cz/hrebcin-slatinany/>
41. Kočičí hrádek děti milují. Dobývají ho už 120 let. *Český rozhlas Pardubice* [online]. 21.11.2020 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/kocici-hradek-deti-miluji-dobyvaji-ho-uz-120-let-8363930>

42. Kostel sv. Martina s farou. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-martina-s-farou-12914093>
43. KRAJINA PRO CHOV A VÝCVIK CEREMONIÁLNÍCH KOČÁROVÝCH KONÍ V KLADRUBECH NAD LABEM: *NOMINAČNÍ DOKUMENTACE ČESKÁ REPUBLIKA 2018. Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. 2018 [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: https://www.nhkladruby.cz/media/cache/file/44/Nominacni_dokumentace.pdf
44. Krajinářský park Mošnice. <https://www.pamatkovykatalog.cz> [online]. [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/krajinarsky-park-mosnice-13475742>
45. Královské stáje. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/kralovske-staje>
46. MALÝ, Jakub. Premiéra starokladrubskeho bělouše za velkou louží. Startují Světové jezdecké hry. *Český rozhlas Pardubice* [online]. 11.9.2018 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/premiera-starokladrubskeho-belouse-za-velkou-louzi-startuji-svetove-jezdecke-hry-7610017>
47. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz>
48. Naučná stezka Ke Kočičimu hrádku. *Vylety-zabava.cz* [online]. 27.4.2018 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.vylety-zabava.cz/tipy-na-vylet/zelezne-hory/2210-naucna-stezka-ke-kocicimu-hradku>
49. Návštěva hřebčína. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/pro-navstevniky>

50. NEZBEDOVÁ, Zdeňka. Zámek Slatiňany, opravený za sto milionů, zve k letní návštěvě. Najdete tady i dětské hospodářství. *Čti doma* [online]. 5.7.2020 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/zajimavosti/zamek-slatinany-opraveny-za-sto-milionu-zve-k-letni-navsteve-najdete-tady-i-detske>
51. PADDOCK V NÁRODNÍM HŘEBČÍNĚ KLADRUBY NAD LABEM PO STAVEBNÍ OBNOVĚ ZNOVU SLOUŽÍ USTÁJENÍ STAROKLADRUBSKÝCH KONÍ. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. 1.10.2020 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/novinka-paddock-po-stavebni-obnove-znovu-slouzi-ustajeni-starokladrubskych-koni--1>
52. *Penzion a restaurace U Zámku* [online]. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.ubytovani-uzamku.cz>
53. PEŠKA, Lukáš a Jiří HAJDA. Dostihové závodiště Pardubice. *Český rozhlas Pardubice* [online]. 13.10.2012 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/dostihove-zavodiste-pardubice-6075201>
54. PĚT LET OD VELKÉ REKONSTRUKCE HŘEBČÍNA. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. 30.9.2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/novinka-pet-let-od-velke-rekonstrukce-hrebcina--1>
55. PITTER, Luděk. Zámek a hřebčín Kladruby nad Labem. *Hrady.cz: Cestujte s přehledem* [online]. 30.3.2007 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-zamek-a-hrebcin-kladruby-nad-labem>
56. PLEMENO STAROKLADRUBSKÉHO KONĚ. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/plemeno-starokladrubskeho-kone>

57. Rekonstrukce Státního zámku Slatiňany. *StavbaWeb* [online]. 29.6.2020 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://www.stavbaweb.cz/rekonstrukce-statniho-zamku-slatiany-23284/clanek.html>
58. Rekonstrukce zámku a parku – IROP Slatiňany - Šlechtická škola v přírodě: Dokončeno v roce 2020. *Slatiňany* [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/o-zamku/Rekonstrukce-zamku-a-parku>
59. SCHMIDT, Jakub. Kůň vyšlechtěný pro císařský dvůr. Chov starokladrubských běloušů a vraníků přežil všechny režimy. *Český rozhlas Hradec Králové* [online]. 2.8.2019 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/kun-vyslechteny-pro-cisarsky-dvur-chov-starokladrubskych-belousu-a-vraniku-8029507>
60. Současný stav stáda starokladrubských koní v krajině. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.nhkladruby.cz/media/cache/file/0a/Soucasny-stav-stada-v-krajine.pdf>
61. SOUČKOVÁ, Lada. Starokladrubské klisny mají nový domov. *Pardubický deník* [online]. 1.10.2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: https://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/narodni-hrebcin-otevrel-pro-verejnost-zrekonstruovanou-historickou-staj-20201001.html
62. Stájový areál Františkov: Odchov hříbat. *Národní hřebčín Kladruby nad Labem* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.hrebcinkladruby.cz/p/05-stajovy-areal-frantiskov>
63. *Stájový areál Josefov: Ustájení klisen* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.hrebcinkladruby.cz/p/04-stajovy-areal>
64. Stručná historie zámku Slatiňany. *Slatiňany* [online]. [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.zamek-slatinany.cz/cs/o-zamku/historie>

65. ŠEVČÍKOVÁ, Markéta a Kateřina TESAŘOVÁ. Kladrubský hřebčín je svět sám pro sebe, kde hodiny tikají podle koňského času, říká jeho ředitel. *Český rozhlas Plus* [online]. 18.8.2019 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/kladrubsky-hrebcin-je-svet-sam-pro-sebe-kde-hodiny-tikaji-podle-konskeho-casu-8027957>
66. ŠTĚPÁNKOVÁ, Jolana. Požár v Apolence. *Apolenka z.s.* [online]. 28.11.2018 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <http://www.apolenka.org/aktuality/pozar-v-apolence->
67. ŠVÝCÁRNA SLATIŇANY: MUZEUM STAROKLADRUBSKÉHO KONĚ [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.svycarna-slatinany.eu>
68. Zámek Slatiňany. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-slatinany-20004041>
69. *zapsání hřebčína v Kladrubech do UNESCO by mohlo být jasno v létě 2019* [online]. 10.9.2018 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/o-zapsani-hrebcina-v-kladrubech-do-unesco-mohlo-byt-jasno-v-lete-2019-7608898>

Ústní sdělení

PharmDr. Tereza Machová, průvodkyně ve Výchovném středisku v Heřmanově Městci

Jana Ryvolová, průvodkyně v Národním hřebčíně Kladruby nad Labem

Kateřina Zachová, průvodkyně v hřebčíně Slatiňany